

FLORA BIBLIJNA.
GDZIE WYSTĘPUJĄ TE
DRZEWIA, ROŚLINY,
KWIATY, OWOCE?

Parafia Św. Andrzeja Boboli Londyn

Spotkanie Koła Lektorów-13.11.2017

Opracowanie: Magdalena Krysiak

FLORA W PIŚMIE ŚWIĘTYM – ZNACZENIE I SYMBOLIKA

Przyroda króluje na kartach biblijnych ksiąg. Można powiedzieć, że życie poszczególnych ludzi, od najuboższych sług do władców, i dzieje całego ludu Bożego przewijają się w naszych oczach na tle pól i łąk, winnic i lasów, wśród dolin pachnących od ziół i szumiących wodą potoków. Już w księdze Rodzaju czytamy, że Pan zasadził ogród w Edenie. **Rdz 1,11-13:** „*Niechaj ziemia wyda rośliny zielone: trawy dające nasiona, drzewa owocowe rodzące na ziemi według swego gatunku owoce, w których są nasiona*». I stało się tak. Ziemia wydała rośliny zielone: trawę dającą nasienie według swego gatunku i drzewa rodzące owoce, w których było nasienie według ich gatunków. A Bóg widział, że były dobre. I tak upłynął wieczór i poranek - dzień trzeci."

Pismo Święte jest skarbnicą symboli jeśli chodzi o rośliny, które pomagają Nam w lepszym i bardziej dogłębnym zrozumieniu pojęć, a także moralnych, czy teologicznych treści. *Uwaga!!!* Nie są one używane w kontekście leczniczym, czy botanicznym. Warto zwrócić uwagę, że w czasach, gdy powstawały kolejne karty Biblii, nomenklatura botaniczna oraz systematyka nie istniały. Obecnie jednak, udało się uporządkować biblijne rośliny. Identyfikacja biblijnych roślin często jest niełatwa. Te same rośliny w różnych księgach czasami mają różne nazwy i nie są to jednoznaczne nazwy naukowe, jakich obecnie używa się w botanice, lecz nazwy potoczne, które zmieniały się z czasem. Wiele błędów popełnili tłumacze Biblii, którzy tłumaczyli te nazwy z tekstów oryginalnych w językach: hebrajskim, aramejskim i greckim. Współcześni badacze roślin biblijnych by uzyskać prawidłowy wynik oparli się na jak najbardziej oryginalnych tekstach pisanych w tych językach, ale i to nie wystarczy. Prawidłowe przetłumaczenie nazw roślin na precyzyjny język współczesnej botaniki wymaga ponadto wiedzy botanicznej i dobrej znajomości flory Izraela i ościennych krajów w czasach biblijnych. Rozpoznanie, o jaką roślinę chodzi, czasami możliwe jest dopiero po dokładnej analizie całego kontekstu, w jakim tę roślinę opisano. Nawet obecnie jednak pomimo pracy wielu specjalistów niemożliwe jest pewne rozpoznanie wszystkich gatunków roślin wymienionych w Biblii.

Według pracy naukowej Harolda i Almy Moldenke z 1952 rok (to jedni z najbardziej znanych-badaczy flory) wyróżnili 230 taksonów czyli gatunków roślin. Ich praca *Plants of the Bible* to dzieło powszechnie znane wśród badaczy roślin biblijnych i stanowiące punkt odniesienia dla późniejszych publikacji. Natomiast z praca naukowa polskiej autorki Zofii Włodarczyk z 2011 roku *Rośliny biblijne* wskazuje na:

1. Identyfikacje 95 gatunków gdzie wszyscy dotychczasowi badacze są zgodni.
2. Identyfikacje 111 gatunków gdzie zgodna jest część badaczy, pozostali nie zgłaszają zastrzeżeń. Razem liczba gatunków, co do których badacze są zgodni, lub przynajmniej nie zgłaszają zastrzeżeń wynosi 206.
3. Liczba gatunków o wysokim stopniu niepewności wynosi około 50.

Aktualna lista gatunków roślin wymienionych w Piśmie Świętym stanowi pomoc w projektowaniu „ogrodów biblijnych”

Warto zwrócić uwagę na jeszcze jeden aspekt flory biblijnej. Codzienny trud ludu wybranego jest nierozzerwalnie złączony z otaczającą go roślinnością. Sieją, plewią, zbierają plony, młócą, sadzą, szczepią i okopują winną latorośl i drzewa owocowe. Wszystkie te prace, w kolejnych porach roku, wykonują bez chwili wytchnienia, bo jak mówi prorok Izajasz inaczej *„ogród za bór zostanie uznany”* **Iz 29,17**. W księdze Izajasza czytamy **Iz 28, 24-28**: *„Czyż oracz wciąż tylko orze [pod zasiew], przewraca i bronuje swą rolę? Czyż raczej, gdy zrówna jej powierzchnię, nie zasiewa czarnuszki i nie rozrzuca kminu? Czy nie sieje pszenicy, <zboża>, jęczmienia <i prosa>, wreszcie orkisz po brzegach? (...) Zaprawdę, czarnuszki nie młócą saniami młockarskimi ani po kminie nie przetaczają walca młockarskiego wozu, ale bijakiem wybija się czarnuszkę, a kminek cepami. Zboże mogłoby ulec zmiżdżeniu; ale nie bez końca młóci je młockarz. Gdy przetoczy koło swego wozu młockarskiego wraz z zaprzęgiem, nie zmiżdży go.”*

Pień martwego dębu Abrahama w 2008r.

1.Pod jakimi drzewami ukazał się Pan Abrahamowi,by mu przekazać, że będzie miał syna z Sarą?

Odpowiedź: dęby Mamre. Rdz 18,1:*„Pan ukazał się Abrahamowi pod dębami Mamre, gdy ten siedział u wejścia do namiotu w najgorętszej porze dnia.”*

Aby opowiedzieć to przedziwne wydarzenie musimy się cofnąć. Abram po wyjściu z Egiptu wraz z bratem, Lotem wędruje do Judei. Tam rozstaje się z Lotem, który obiera sobie urodzajną okolicę w dolinie Jordanu, a Abram sam wraz z Sarą i całym dobytkiem rusza dalej na rozkaz Pana w końcu **Rdz 13,18:** *„(...)przybył pod Hebrons, gdzie były dęby Mamre. Osiedliwszy się tam, zbudował ołtarz dla Pana.”* Nazwa **Mamre** pochodzi prawdopodobnie od imienia człowieka, który odstąpił Abrahamowi ziemię.

Ale przejdźmy do właściwej odpowiedzi na nasze pytanie.Jest najgorętsza pora dnia, upalne popołudnie. Abraham po pracowitym poranku przysiadł znużony u wejścia do namiotu, w którym mieszkał z Sarą. Bujna korona dębów Mamre rzuca cień dokoła, tak że skwar wydaje się mniej dokuczliwy. Można by się zdrzemnąć pod osłoną ich gałęzi. A oto nagle Abraham przeciera oczy i widzi zdumiony **Rdz 18,1-15:**

„(...)trzech ludzi naprzeciw siebie. Ujrawszy ich podążył od wejścia do namiotu na ich spotkanie. A oddawszy im pokłon do ziemi, rzekł: O Panie, jeśli darzysz mnie życzliwością, racz nie omijać Twego sługi! Przyniosę trochę wody, wy zaś raczcie obmyć sobie nogi, a potem odpocznijcie pod>drzewami. Ja zaś pójdę wziąć nieco chleba, abyście się pokrzepili, zanim pójdziecie dalej, skoro przechodzicie koło sługi waszego” Przyjął ich gościnie cielęcina,twarogiem, podplomykami, które pospiesznie upiekła Sara. A gdy się najedli, jeden z nich rzekł: *„O tej porze za rok znów wrócę do ciebie, twoja zaś żona Sara będzie miała wtedy syna».*Zdumienie ogarnęło Abrahama. Wszak oboje z żoną byli już w bardzo podeszłym wieku.Sara, która, ciekawa jak każda kobieta-podśluchiwała za zasłoną namiotu, roześmiała się z niedowierzaniem. Ale „Pan rzekł do Abrahama: *„Dlaczego to Sara śmieje się i myśli: Czy naprawdę będę mogła rodzić, gdy już się zestarzałam? Czy jest coś, co byłoby niemożliwe dla Pana? Za rok o tej porze wrócę do ciebie, i Sara będzie miała syna».* Wtedy Sara zapała się, mówiąc: *«Wcale się nie śmiałam»* - bo ogarnęło ją

przerażenie. Ale Pan powiedział: «Nie. Śmiałaś się!» wiemy, że po roku istotnie urodził się Izaak, a Abraham stał się

Rdz 18,18: „(...)ojcem wielkiego i potężnego narodu, i przez niego otrzymają błogosławieństwo wszystkie ludy ziemi.”

Dąb jeden z najwspanialszych drzew, o wielkiej sile i wytrzymałości. W **ST** cieszył się wielką czcią. Zmarła opiekunka Rebeki została pochowana „w pobliżu Betel, pod terebintem (tj. gatunkiem dębu), który dlatego otrzymał nazwę DĄB PŁACZU” **Rdz 35,8**. Jozue, na pamiątkę odnowienia przymierza z Panem, wznosił kamień „ pod terebintem, który jest w miejscu poświęconym Panu” **Joz 24,26**. Anioł, który przyszedł z misją od Jahwe do Gedeona w Ofira, zasiadł pod terebintem **Sdz 6,11:** „(..)Anioł Pana i usiadł pod terebintem w Ofra(...)” (por. **2 Sm 18,9;18,10-14;Syr 24,16**).

Dąb jest, zwłaszcza w księgach prorockich, symbolem potęgi, ale również nieraz sprawiedliwości i mądrości. W księdze Izajasza czytamy **Iz 2,12-13:** (...)dzień Pana Zastępów nadejdzie przeciw wszystkim pysznym i nadętym (...) i przeciw wszystkim dębom Baszanu (...)

W księdze Amosa czytamy **Am 2,9:** „Ja to przed nimi zgładziłem Amorytów (...), a mocni byli jak dęby. I zniszczyłem owoc ich z góry, a z dołu korzenie.”

Natomiast prorok Zachariasz pisze **Za 11,2-3:** „ (...)Jęczcie, dęby Baszanu, że las dziewiczy zwalony na ziemię.(...) bo ozdoba Jordanu zmieniona w pustynię.” Prorok Izajasz „obwieszcza rok łaski Pańskiej” **Iz 61,2** dla wiernych Boga **Iz 61,3:** „(...) Nazwą ich terebintami sprawiedliwości, szczepieniem Pana dla Jego rozślawienia.”

Z ciekawostek:

Wiekowy okaz dębu Mamre a właściwie jego martwy pień można wciąż zobaczyć znajduje się on 2km od biblijnej miejscowości Mamre w Hebronie. Jest on własnością od 1868 rosyjskiego Kościoła Prawosławnego. Już pod koniec XIX wieku Dąb Abrahama zaczął obumierać. Ostatnie zielone liście pojawiły się na nim w 1996r, po czym dąb obumarł. Obok niego rośnie jednak nowy pęd, który przejmie rolę swojego słynnego przodka.

Do osoby Chrystusa nawiązuje wierzenie ludowe, że przy grobie Zbawiciela stoi suchy dąb, który przy końcu świata wypuści liście, zakwitnie tak bujnie, że będzie roztaczał zapach po całej ziemi.

Egzegeci (tj. badanie i krytyczna interpretacja tekstów, zwłaszcza świętych i utworów hagiograficznych) widzą w dębie *OS Świata* łączącą świat ziemian ze światem Boga.

Ołtarz Wita Stwosza w Krakowie-ołtarz Zaśnięcia NMP cała konstrukcja jest wykonana w drzewie dębowym.

2. Na jakie drzewo wdrapał się Zacheusz, by zobaczyć Jezusa?

Odpowiedź: Zacheusz wspiął się na drzewo **dzikiej figi** tzw. **sykomora**.

Cała ta scena jest bardzo obrazowa i warto wspomnieć o niej, ale równocześnie mi przypomina: pielgrzymki ojca Świętego do Polski, kiedy ludzie na ulicach stali, ogromny tłum ścisk, każdy chciał jak najlepsze miejsce dla siebie: więc wchodził na balkony, dachy, płoty żeby mieć jak najlepszy widok..Tak było wówczas w Judei. Tłum napiera, ścisk, każdy się pcha, rozpycha, chce zobaczyć Jezusa z Nazaretu więc słabsi nie mają szans a tym bardziej Zacheusz, który jest poborcą podatkowym, celnikiem. Zawód tych urzędników państwowych był znienawidzony przez ludność Palestyny. Zacheusz czuł się odrzucony przez wspólnotę, samotny i gdy dowiedział się o Jezusie coś w nim drgnęło i poszedł go zobaczyć: **Łk 19, 3-4:**

*„chciał koniecznie zobaczyć Jezusa, któż to jest, ale sam nie mógł z powodu tłumu, gdyż był niskiego wzrostu. Pobiegł więc naprzód i wspiął się na sykomorę, aby móc Go ujrzeć, tamtędy bowiem miał przechodzić. Nie był kaleką, nie cierpiał na żadną chorobę, nie żył również w nędzy. Czego się spodziewał? Jakiego cudu oczekiwał? Może słowa lub spojrzenia, które przywróciłyby mu godność ludzką, szacunek wrogiego mu otoczenia. Co dalej się stało wszyscy wiemy, ale jakby ktoś chciał sobie przypomnieć to Ewangelia Św. Łukasza rozdział **19, 1-10**. Okazało się, że Zacheusz znalazł swą jedyną szansę spotkania z Bogiem, gdyż nie wstydził się wdrapać na drzewo. On stateczny i zamożny obywatel, nie dbał o to, że go wyśmieją, wiedział, że musi choć z daleka i wysoka przyjrzeć się Jezusowi. I jakże niespodziewanie i szczerze został wynagrodzony. Sam Jezus zapragnął przyjść do jego domu wbrew szemraniu otaczającej gawiedzi.*

Wracamy jednak do drzewa figowego, którego owoce wraz z winną latoroślą i oliwkami, granatem, jabłkami były głównym pożywieniem ludności obszarów śródziemnomorskich.

Figi palestyńskie były znane ze swej słodczy i wybornego smaku. Troskliwie uprawiano figowce, okopywano, szczepiono itp..W spisach dotyczących posiadłości królewskich wyszczególnia się uprawę drzew figowych i mianuje imiennie ludzi, którzy są za nią odpowiedzialni w Pierwszej Księdze Kronik czytamy **1 Krn 27,28:**

*„nad oliwkami i sykomorami, które były w Szefeli, Baal-Chanan z Geder, a nad składami oliwy – Joasz. Natomiast w księdze Przysłów czytamy **Prz 27,18**: „Stróż drzewa figowego - spożywa jego owoc, czujny o pana - doznaje szacunku.”*

Mojżesz obiecywał wybranemu ludowi, że w Ziemi obiecanej nie zabraknie obfitości drzew, roślin w tym i fig oraz innych bogactw **Pwt 8,7-8** *„Albowiem Pan, Bóg twój, wprowadzi cię do (...) ziemi pszenicy, jęczmienia, winorośli, figowca i drzewa granatu – do ziemi oliwek, oliwy i miodu.”*

Potem, gdy przybyli na miejsce, Mojżesz przeprowadził wywiad o ziemi Kanaan, skąd wysłańcy przynieśli mu **Lb 13,23**: *„gałąź krzewu winnego razem z winogronami i ponieśli ją we dwóch na drągu; do tego [zabrali] jeszcze nieco jabłek granatu i fig.”*

Na pustyni Sin, gdy zabrakło jedzenia i picia, Izraelici szemrali przeciw Mojżeszowi i Aaronowi w Księdze Liczb czytamy **Lb 20,5**: *„Dlaczegoście wywiedli nas z Egiptu i przyprowadzili na to nędzne miejsce, gdzie nie można siać, nie ma figowców ani winorośli, ani drzewa granatowego, a nawet nie ma wody do picia?”*

Zniszczenie lub nieurodzaj fig uważa się w ST za karę zesłaną przez Pana. W Księdze Amosa czytamy **Am 4,9**: *„Karałem was zwarzeniem i śniecią zbóż, liczne ogrody wasze i winnice, drzewa figowe i oliwki zjadła szarańcza; aleście do Mnie nie powrócili - wyrocznia Pana.”*

W Księdze Joela natomiast czytamy **Jl 1,12**: *„Uschła winna latorośl i zwiędło drzewo figowe, drzewo granatowe i palma daktylowa, i jabłoń - wszystkie drzewa polne uschły. I zniknęła radość spośród synów ludzkich.”*

W Księdze Habakuka **Ha 3,17**: *„Drzewo figowe wprowadzie nie rozwija pąków, nie dają plonu winnice, zawiódł owoc oliwek, (...)”*

O karze na Egipcjan czytamy w Księdze Psalmów **Ps 105,33**: *„Poraził im winorośle i figowce i drzewa połamał w ich kraju.”*

Pan karze lud niewierny, który prorok Ozeasz przedstawia jako nierządnicę

Oz 2, 14:

„Zniszczę jej winnice i sady figowe, o których mówiła:

"Oto zapłata moja, jaką mi dali moi kochankowie". W gąszcz je obrócę i będą się nimi pasły polne zwierzęta.”

Pierwsze pączki na drzewie figowym zwiastowały nadejście wiosny w księdze Pieśni nad pieśniami czytamy **Pnp 2,13**: *„Drzewo figowe wydało zawiązki owoców i winne krzewy kwitnące już pachną.”*

Ewangelieści Mateusz, Marek i Łukasz również wspominają o zbliżaniu się lata i Królestwa Bożego, które jest porównywane do drzewa figowego:

Mt 24,32: *„A od figowego drzewa uczcie się przez podobieństwo! Gdy jego gałązka staje się soczysta i liście wypuszcza, poznajecie, że zbliża się lato.”* **(por. Mk 13,28; Łk 21, 29-30)**

Pierwsze figi były specjalnie cenione dla swej rzadkości i doskonałej jakości stąd prorok Ozeasz mówi (...) **Oz 9,10**: *„jak na pierwszy owoc figowego drzewa na waszych przodków patrzyłem”*; a Prorok Micheasz pisze **Mi 7,1**: *„Biada mi, żem się*

stał jak pokłosie w lecie, jak resztki po winobraniu: nie ma grona do zjedzenia ani wczesnej figi, której łaknę.”

Ciekawe wydarzenie notuje prorok Jeremiasz **Jr 24 1-9** opisuje widzenie pokazane mu przez Pana: „*Oto dwa kosze fig ustawione przed świątynią. Jeden kosz zawierał wyborne figi, jakimi są wczesne figi, drugi natomiast kosz zawierał figi zepsute, tak zepsute, że się nie nadawały do jedzenia. Pan zaś powiedział do mnie: «Co widzisz, Jeremiaszu?»*

Odpowiedziałem: «Figi. Figi wyborne są bardzo dobre, a złe są zepsute, tak zepsute, że nie można już ich jeść». I otrzymałem następujące słowo Boże: «To mówi Pan, Bóg Izraela: Jak na te wyborne figi, tak patrzę życzliwie na mieszkańców Judy uprowadzonych w niewolę, których wysłałem z tego miejsca do ziemi Chaldejczyków - dla ich dobra. Skieruję wzrok na nich dla ich dobra, sprowadzę ich do tego kraju, odbuduję ich, by więcej nie rujnować. Dam im serce zdolne do poznania Mnie, że Ja jestem Pan. Natomiast jak się czyni z bezwartościowymi figami, których nie można jeść, bo są niedobre, tak samo - to mówi Pan - postąpię z królem judzkim, z jego przywódcami, z tymi mieszkańcami Jerozolimy, co pozostali w tej ziemi, oraz z tymi, co mieszkają w Egipcie. I uczynię z nich postrach i klęskę dla wszystkich królestw ziemi....”

Przysłowiowy listek figowy w nawiązaniu do Księgi Rodzaju **Rdz 3,7** A wtedy otworzyły się im obojgu oczy i poznali, że są nadzy; spletl więc gałązki figowe i zrobili sobie przepaski. Jest symbolem wstydlivosti, jako zasłona nagości.

W NT warto wspomnieć następujące wydarzenie, które opisuje Św. Marek **Mk 11 12-14**: „*Nazajutrz, gdy wyszli oni z Betanii, uczuł głód. A widząc z daleka drzewo figowe, okryte liśćmi, podszedł ku niemu zobaczyć, czy nie znajdzie czegoś na nim. Lecz przyszedłszy bliżej, nie znalazł nic prócz liści, gdyż nie był to czas na figi. Wtedy rzekł do drzewa: «Niech nikt nigdy nie je owocu z ciebie!» a Św. Mateusz uzupełnia tę relację **Mt 21,19-21**: „A widząc drzewo figowe przy drodze, podszedł ku niemu, lecz nic na nim nie znalazł oprócz liści. I rzekł do niego: «Niechże już nigdy nie rodzi się z ciebie owoc!» I drzewo figowe natychmiast uschło. A uczniowie, widząc to, pytali ze zdumieniem: «Jak mogło drzewo figowe tak od razu uschnąć?» Jezus im odpowiedział: «Zaprawdę, powiadam wam: jeśli będziecie mieć wiarę, a nie zwątpicie, to nie tylko z figowym drzewem to uczynicie,...”*

Nieurodzajne drzewo figowe wyobraża zatwardziały lud Izraela i także każdą duszę, która zamiast owców pokuty przynosi liście pozoru i pięknych słów.

Warto przypomnieć przypowieść **Łk 13 6-9**: *Pewien człowiek miał drzewo figowe zasadzone w swojej winnicy; przyszedł i szukał na nim owoców, ale nie znalazł. Rzekł więc do ogrodnika: "Oto już trzy lata, odkąd przychodzę i szukam owocu na tym drzewie figowym, a nie znajduję. Wytnij je: po co jeszcze ziemię wyjaławia?" Lecz on mu odpowiedział: "Panie, jeszcze na ten rok je pozostaw; ja okopię je i obłożę nawozem; może wyda owoc. A jeśli nie, w przyszłości możesz je wyciąć".*

Drzewa figowe sadzono na terenie winnic, by winna latorośl mogła się pięć po gałązkach figowców. Pod koroną ich liści można było znaleźć miły chłód w skwarze dnia. Świety Jan Ewangelista pisze **J 1,48**: „Widziałem cię, zanim cię zawołał Filip, gdy byłeś pod drzewem figowym”

Ostatecznie do figowca porównać można każdego człowieka wierzącego, który zawsze powinien wydawać owoce dobrych uczynków świadczące o zakorzenieniu Bogu przez wiarę i modlitwę.

3. Z jaką gałązką w dzióbku gołębica wróciła do arki Noego?

Odpowiedź: Gołębica powraca do Arki **Rdz 8,11:** „*niosąc w dziobie świeży listek z drzewa oliwnego.*”

Bedziemy posługiwać się takimi terminami jak drzewo oliwne, oliwka szlachetna, oliwka polna, dziczka, sad ogród oliwny, oliwa, wszystkie pochodne oliwek, olejki. W Biblii pojawia się ona bardzo często, w różnych postaciach i kontekstach. Oliwka jest symbolem pojednania i przebaczenia to wynika z etymologii słowa. Człowiek przynoszący gałązkę oliwki wyrażał pragnienie zakończenia sporu lub wojny i proponował pojednanie.

W Palestynie było wiele gajów i ogrodów oliwnych nad którymi pieczę sprawowali specjaliści nadzorcy i którzy mieli pieczę nad uprawą oliwek i zbiorników oliwy, w Pierwszej Księdze Kronik czytamy **1 Krn 27,28:** „*(...)zwłaszcza nad oliwkami i sykomorami, które były w Szefeli, Baal-Chanan z Geder, a nad składnicami oliwy - Joasz.*”

Ziemia Akko, przyznana Aserowi, synowi Jakuba, obfitowała w drzewa oliwne. W księdze Rodzaju czytamy **Rdz 49,20** *Od Asera - tłuste pokarmy, on będzie dostarczał przysmaków królowi.* Tak że Mojżesz błogosławiąc go mówi: **Pwt 33,24:** „*Aser błogosławiony wśród synów, niech będzie kochany przez braci, niech kąpie nogę w oliwie.*”

Przekazanie władzy królewskiej w ST odbywało się przez uroczyste namaszczenie wybrańca oliwą. Dokonywał tej ceremonii prorok lub kapłan. W Pierwszej Księdze Samuela czytamy **1 Sm 10,1:** „*Samuel wziął wtedy naczynko z olejem i wylał na jego głowę, ucałował go i rzekł: «Czyż nie namaścił cię Pan <na wodza swego ludu, Izraela?»*” natomiast w Drugiej Księdze Samuela czytamy **2 Sm 12,7:** „*Natan oświadczył Dawidowi: «Ty jesteś tym człowiekiem. To mówi Pan, Bóg Izraela: Ja namaściłem cię na króla nad Izraelem.*”

Uroczystości takie w Izraelu miały aspekt religijny i określano je *oliwami radości* i dlatego prorok Izajasz mówi: Pan namaszcza proroka, aby dał ludziom **Iz 61,3** „*olejek radości zamiast szaty smutku,(...)*” w Księdze Psalmów czytamy **Ps 45,8** „*Miłujesz sprawiedliwość, (...)dlatego Bóg, twój Bóg, namaścił cię olejkim radości hojniej niż równych ci losem;* a w Liście do Hebrajczyków czytamy **Hbr 1,9**

„Umiłowałaś sprawiedliwość (...), dlatego namaścił Cię, Boże, Bóg Twój olejkim radości bardziej niż Twych towarzyszy.”

Św. Jakub mówi o namaszczeniu sakramentalnym udzielanym przez następców apostołów przed zbliżającą się śmiercią (w Liście św. Jakuba) **Jk 5, 14:** *„Choruje ktoś wśród was? Niech sprowadzi kapłanów Kościoła, by się modlili nad nim i namaścili go olejem w imię Pana.”*

Oliwa w całej starożytności służyła do higieny ciała, po kąpieli było ważne namaszczenie całego ciała. W Księdze Daniela czytamy **Dn 13 15-17:** *„Pewnego dnia wyszła Zuzanna jak w poprzednich dniach jedynie w towarzystwie dwóch dziewcząt, chcąc się wykąpać w ogrodzie; był bowiem upał (...) Powiedziała do dziewcząt: «Przynieście mi olejek i wonności, a drzwi ogrodu zamknijcie, abym się mogła wykąpać».* Namaszczenie twarzy oliwą było wyrazem świętecznej radości i wesela. W Księdze Psalmów czytamy **Ps 104,14-15:** *„Każesz rosnać (...) roślinom, by człowiekowi służyły, aby z roli dobywał chleb (...) by rozpogadzać twarze oliwą,”* **Ps 23,5:** *„(...)namaszczaś mi głowę olejkim; mój kielich jest przeobfity”*

Oliwa była środkiem leczniczym,kojącym ból przy opatrywaniu ran.Pamiętamy opowieść o dobrym samarytaninie, który oliwą i winem zalał rany człowieka pobitego przez zbójców.Św.Łukasz pisze **Łk 10,34:** *„podszedł do niego i opatrzył mu rany, zalewając je oliwą i winem (...)”*

A Św. Marek mówi o Apostołach **Mk 6,13:** *„Wyrzucali też wiele złych duchów oraz wielu chorych namaszczaoli olejem i uzdrawiali.”*

Oliwą napełniano lampy i kaganki, gdy tylko zapadał zmrok. Tak było w przypowieści o pannach mądrych i głupich, którym zabrakło oliwy.**Mt 25, 1-10**

W innej przypowieści kobieta nie znalazłaby zagubionej drachmy, gdyby nie oświeciła lampą podłogi w swej izdebce **Łk 15,8-10.**

Jawnogrzesznica przyniosła alabastrowy flakonik napełniony olejkim i namaściła nim stopy Jezusa w domu faryzusa. A Jezus powiedział do niego: **Łk 7, 46:** *„Głowy nie namaściłeś Mi oliwą; ona zaś olejkim namaściła moje nogi.”*

Jezus będąc w domu Marty i Marii został namaszczoney **J 12,3:** *„Maria zaś wzięła funt szlachetnego i drogocennego olejku nardowego i namaściła Jezusowi nogi, a włosami swymi je otarła. A dom napełnił się wonią olejku.”*

W metaforze biblijnej oliwka wyraża cechy wzniosłe, duchowe. W Mądrości Syracha czytamy o oliwce jako o odwiecznej mądrości **Syr 24,14:** *Wyrośłam „(...) jak wspaniała oliwka na równinie (...)”*

O narodzie wybranym pisze prorok Jeremiasz tak **Jr 11,16:** *„Zielonym drzewem oliwnym, zdobnym pięknymi owocami” nazwał cię Pan. Na głos wielkiego szumu rozpałił się nad nim płomień i spłonęły jego gałęzie.”*

W Księdze Ozeasa czytamy **Oz 14,7:** *„Rozwiną się jego latorośle, będzie wspaniała jak drzewo oliwne(...)”*

Natomiast w Księdze Psalmów czytamy **Ps 128,3**: „Synowie twoi jak sadzonki oliwki dokoła twojego stołu” **Ps 52,10**: „Ja zaś jak oliwka, co kwitnie w domu Bożym, zaufam na wieki łaskawości Boga.”

W wizji Zachariasza, podobnie jak w Apokalipsie Janowej, drzewa oliwki mają alegoryczne znaczenie. Prorok Zachariasz pisze **Za 4,2-3**: „Widzę świecznik, cały ze złota, a u jego szczytu zbiornik, podtrzymujący siedem lamp (..) I dwie oliwki stoją, jedna z prawej strony, a druga z lewej strony zbiornika.” I czytamy **Za 4, 11-14**: „I zwróciłem się do niego z takim zapytaniem: «Co oznaczają te dwie oliwki z prawej i z lewej strony świecznika? (...) z których złotymi rurkami płynie złota oliwa? Nie wiesz - odpowiedział mi - co one oznaczają?» Odrzekłem: «Nie, panie mój! I wyjaśnił: «To są dwaj pomazańcy, którzy stoją przed Panem całego świata”. Owi dwaj świadkowie jak pisze Jan w Apokalipsie **Ap 11,4** „są dwoma drzewami oliwnymi i dwoma świecznikami, co stoją przed Panem ziemi.” (chodzi o Jozuego i Zorobabela-przedstawicieli władzy kapłańskiej i świeckiej).

W NT w jednym z ogrodów oliwnych, zwanych Getsemani, Jezus modlił się zanim go pojmano. **Łk 22,39**: „Potem wyszedł i udał się, według zwyczaju, na Górę Oliwną.” Jan **J 18,1** mówi o ogrodzie za potokiem Cedron, gdzie Jezus i uczniowie często się modlili. O tym ogrodzie wspominają również św. Marek **Mk 14, 32** i Mateusz **Mt 26,32**

Św. Paweł obrazowo przedstawia stosunek Żydów i pogan do nauki Chrystusa w Liście do Rzymian **Rz 11, 17-24**: „Jeżeli zaś niektóre gałęzie zostały odcięte, a na ich miejsce zostałeś wszczepiony ty, który byłeś dziczką oliwną, i razem [z innymi gałęziami] z tym samym korzeniem złączony na równi z nimi czerpałeś soki oliwne, to nie wynoś się ponad te gałęzie. A jeżeli się wynosisz, [pamiętaj, że] nie ty podtrzymujesz korzeń, ale korzeń ciebie.

Powiesz może: Gałęzie odcięto, abym ja mógł być wszczepiony Słusznie. Odcięto je na skutek ich niewiary, ty zaś trzymasz się dzięki wierze. Przeto się nie pysznij, ale trwaj w bojaźni! Jeżeli bowiem nie oszczędził Bóg gałęzi naturalnych, może też nie oszczędzić i ciebie (...) A i oni, jeżeli nie będą trwać w niewierze, zostaną wszczępieni. Bo Bóg ma moc wszczepić ich ponownie. Albowiem jeżeli ty zostałeś odcięty od naturalnej dla ciebie dziczki oliwnej i przeciw naturze wszczepiony zostałeś w oliwkę szlachetną, o ileż łatwiej mogą być wszczępieni w swoją własną oliwkę ci, którzy do niej należą z natury.”

W Księdze Przysłów znalazłam taką myśl **Prz 21,17** „Popada w nędzę, kto lubi hulanki, nie wzbogaci się, kto lubi oliwę i wino”

Salomon budując świątynię...**1 Krł 6, 23** sporządził dwa cheruby dziesięciołokciowej wysokości z drzewa oliwkowego

Św. Łucja jej atrybutem jest lampa oliwna

4. Jakie gałązki niósł tłum witający Jezusa wjeżdżającego na osiołku do Jerozolimy?

Odpowiedź: gałązki z **drzewa palmowego**. Palma daktylowa rośnie w krajach południowych, ma elastyczny pień zwieńczony gęstymi liśćmi, jej smukła sylwetka opiera się nawałnicom i, choć zgina się do ziemi, burza nie jest w stanie wyrwać jej z korzeniami. Może żyć od 200 do 300 lat.

Ewangelieści opisują wjazd Jezusa w sposób następujący:

J 12,12: „Nazajutrz wielki tłum, który przybył na święto, usłyszawszy, że Jezus przybywa do Jerozolimy, wziął gałązki palmowe i wybiegł Mu naprzeciw.”

Mt 21,8: „A ogromny tłum słał swe płaszcze na drodze, inni obcinali gałązki z drzew i ścielili na drodze.”

Mk 11,8: „Wielu zaś słało swe płaszcze na drodze, a inni gałązki ścięte na polach.

W ST przy różnych uroczystościach ludzie nosili w rękach gałązki palmowe. W Księdze kapłańskiej czytamy **Kpł 23,40:** *Weźcie sobie pierwszego dnia owoce pięknych drzew, liście palmowe, gałązki drzew o gęstym listowiu i wierzb nadrzecznych. Będziecie się weselić wobec Pana, Boga waszego, przez siedem dni.* O święcie namiotów czytamy u proroka Nehemiasz: **Ne 8,15:** *„Idźcie w góry i przyniescie (...) gałęzi palmowych i gałęzi innych drzew liściastych, aby zgodnie z przepisem postawić szałas”.*

Podobnie czytamy w drugiej księdze Machabejskiej na święto oczyszczenia świątyni

2 Mch 10,7: *„Toteż z wiązkami, zielonymi gałązkami, a do tego jeszcze z palmami w rękach śpiewali hymn na cześć Tego, który pozwolił im szczęśliwie oczyścić swoje miejsce.”*

Chcąc pozyskać sobie łaski władców, ofiarowano im palmy. Np. Alkimos, zniesławiony w oczach Izraela arcykapłan, udaje się do króla Demetriosza **2 Mch**

14,4: *„(...) przynosząc mu koronę złotą i palmę, oprócz zwyczajowych w świątyni gałązek oliwnych(...)”*

Palma, jej pień, korona, owoce, często występują w symbolice ST. Psalmista może zaśpiewać **Ps 92 13-15:** *„Sprawiedliwy zakwitnie jak palma, rozrośnie się jak cedr na Libanie, zasadzeni w domu Pańskim rozkwitną na dziedzińcach naszego Boga. Wydadzą owoc nawet i w starości, pełni soków i zawsze żywotni.. „*

W pieśni nad pieśniami czytamy **Pnp 7,9**: „wespnę się na palmę,
pochwycę gałązki jej owocem brzemienne.”

W Apokalipsie Św Jana zbawieni: **Ap 7,9**: „stojący przed tronem i przed Barankiem.
Odziani są w białe szaty, a w ręku ich palmy.”

W Niedzielę Palmową, na pamiątkę wjazdu triumfalnego do Jerozolimy, wierni witają Chrystusa Króla, a św. Augustyn: pisze, że gałązki palm są znakami uwielbienia, które głoszą zwycięstwo, gdyż Pan pokonał śmierć mocą swojej śmierci, zatriumfował nad szatanem.

5 Jakie drzewo nazywano w ST CHŁUBĄ LIBANU?

Odpowiedź: Chwałą lub Chlubą Libanu nazywano **cedry**, których gęste lasy pokrywały te krainę, tzn. Stoki pasma górskiego na północ od Palestyny. Są to drzewa potężne, strzeliste i wysmukłe o pięknym zapachu. Nie butwieją i nie atakuje ich żaden leśny szkodnik. Używano drzewa cedrowego jako budulca przy wznoszeniu świątyń, pałaców i innych budowli.

W drugiej księdze Samuela oraz pierwszej Księdze Kronik **2 Sm 5,11; 1 Krn 14,1:** czytamy: „*Hiram, król Tyru, wysłał posłów do Dawida z drzewem cedrowym, cieśłami i murarzami, aby zbudowali Dawidowi pałac.*” Czytamy dalej

1 Krn 22, 2-4: „*(...) na budowę domu Bożego. Przygotował też Dawid(...) drzewa też cedrowego w obfitości, bo Sydończycy i Tyryjczycy nawieźli Dawidowi wielką ilość drzew cedrowych.*”

Ale Dawid nie myślał tylko o własnej wygodzie, ale i o przybytku dla Pana:

2 Sm 7,2: „*Spójrz, ja mieszkam w pałacu cedrowym, a Arka Boża mieszka w namiocie.*”

Za króla Salomona ma miejsce zaprojektowana i wykonana z wielkim rozmachem budowa Świątyni, ołtarzy, krużganków i pałacu władcy. W Pierwszej Księdze Królewskiej czytamy **1 Krl 6, 16-20:** „*Ponadto od tylnej strony świątyni zbudował z desek cedrowych od podłogi aż do belek [ścianę na] dwadzieścia łokci, aby oddzielić od świątyni sanktuarium, to jest Miejsce Najświętsze (...) Cedrowe wewnątrz świątyni zdobiły rzeźby rozchylonych kielichów kwiatowych i girlandy kwiecica. Wszystko było cedrowe. Kamienia nie było widać. Sanktuarium urządził wewnątrz, w środku budowli, by tam umieścić Arkę Przymierza Pańskiego (...) Wyłożył je szczerym złotem. Wyłożył też ołtarz cedrowy.*”

Salomon budował dla siebie pałac przez 13 lat, w tym tzw. DOM LASU LIBANU tj. Oddzielna wielka salę z kolumnami. Oto fragment jej opisu z Pierwszej Księgi Królewskiej **1 Krl 7,2-12:** „*Zbudował również "Dom Lasu Libanu", (...), na trzech rzędach słupów cedrowych z ociosanymi belkami cedrowymi na tych słupach i nakryty też drzewem cedrowym ponad bocznymi pomieszczeniami (...) Ponadto urządził salę tronową, w której sądził, salę sądową, obłożoną drzewem cedrowym od podłogi aż do sufitu (...)* Podmurówka *A nad nią kamienie wyborowe, według miary ciosane, i budulec cedrowy. Również wielki dziedziniec miał dokoła trzy rzędy kamieni ciosanych i rząd ciosanych belek cedrowych, tak samo jak wewnętrzny dziedziniec świątyni Pana oraz sień Świątyni.*”

Po powrocie z niewoli babilońskiej, za czasów Zorobabela, odbudowano ołtarz i zakładano nowe fundamenty pod świątynię. W Księdze Ezdrasza czytamy **Ezd 3,7:** „*Dali więc pieniędzy kamieniarzom i cieślom oraz żywności, napoju i oliwy Sydończykom i Tyryjczykom, by sprowadzili drzewo cedrowe z Libanu morzem do Jafy na mocy pozwolenia, udzielonego im przez Cyrusa, króla perskiego.*”

Inną ciekawą wiadomością o sławnym z mądrości królu Salomonie znajdujemy w pierwszej Księdze Kronik **1 Krl 5 12-13:** „*Wypowiedział bowiem trzy tysiące przysłów, a pieśni jego było tysiąc pięć. Rozprawiał też o drzewach: od cedrów na Libanie aż do hizopu rosnącego na murze.*” To ostatnie zdanie stało się obiegowym powiedzeniem na oznaczenie rzeczy lub spraw od największych do najdrobniejszych. W drzewie cedrowym rzeźbiarze wykonywali posąжки bóstw. W satyrze na bawłochwalstwo Izajasz pisze: **Iz 44, 13-19:** „*Rzeźbiarz robi pomiary na drzewie,*

kreśli rylcem kształt, obrabia je dłutami i stawia znaki cyrklem; wydobywa z niego kształty ludzkie na podobieństwo pięknej postaci człowieka, aby postawić go w domu. Narąbał sobie drzewa cedrowego, wziął drzewa cyprysowego i dębowego - a upatrzył je sobie między drzewami w lesie (...) na koniec z reszty wykonuje boga, przed którym pada na twarz, tworzy rzeźbę, przed którą wybija pokłony. (...) [Tacy] nie mają świadomości ani zrozumienia, (...) żeby sobie powiedzieć: (...) Będę oddawał pokłon kawałkowi drzewa".

Drzewo cedrowe miało zastosowanie w dwóch przepisach Prawa ST, gdyż dzięki swej niezniszczalności znajdowało symboliczny, sakralny wyraz w obrzędach oczyszczenia. W pierwszym po uzdrowieniu chorego z trądu **Kpł 14,4:** „*ten, który ma być oczyszczony, przyniósł dwa ptaki żywe, czyste, kawałek drzewa cedrowego, nitki karmazynowe i hizop*". Następnie, po zabiciu jednego ptaka w ofierze, wszystko inne czyli hizop, drzewo cedrowe, nitki ma zostać zanurzone w jego krwi nad wodą żywą. Kapłan siedem razy kropi chorego, który w ten sposób doznaje oczyszczenia. Ptaka żywego wypuszcza na pole. Podobnie kawałek drzewa z cedru potrzebny jest do oczyszczenia domu, w którym kiedyś była plaga trądu. Dokładny opis odnajdziemy w księdze Kapłańskiej.

Kpł 14, 49-53. To jest ten sam obrzęd.

W drugim przepisie Prawa drzewo cedrowe służy oczyszczeniu ludzi i przedmiotów po zetknięciu się ze zwłokami. O całym obrzędzie możecie przeczytać w Księdze Liczb rozdział 19ty **Lb 19**

Niektóre określenie CHLUBA LIBANU i nawet sam wyraz LIBAN oznacza drzewo cedru i jego symboliczne przymioty, takie jak mądrość, wzniosłość, uroda, potęga ducha i materii. Oto kilka przykładów (o odnowionej Jerozolimie-księga Izajasza))

Iz 60, 13: „*Chluba Libanu przyjdzie do ciebie:*

razem cyprysy, wiązy i bukszpan, aby upiększyć moje miejsce święte."

Iz 35, 1-2 „*Niech się rozwesela pustynia i spieczona ziemia, Chwała Libanu ją obdarzono, (...)*"

(O mądrości-księga Syracha) **Syr 24,13:** „*Wyrosłam jak cedr na Libanie i jak cyprys na górach Hermonu.*"

Ps 92, 13: „*Sprawiedliwy zakwitnie jak palma, rozrośnie się jak cedr na Libanie*"

Pochwała oblubieńca- (Pieśń nad pieśniami) **Pnp 5, 15:** „*Postać jego [wyniosła] jak Liban, wysmukła jak cedry.*"

Bogobojny arcykapłan Szymon wygląda **Syr 50,8:** „*jak kwiat róży na wiosnę, jak lilie przy źródle, jak młody las Libanu w dniach letnich, (...)*"

Te Cedry Boże **Ps 80, 11** mogą też wyobrażać ludzi hardych, pysznych, nieugiętych- tak wśród wrogów, jak i w narodzie wybranym. I wówczas zasługują na sąd i karę Pana W Księdze Jeremiasza czytamy **Jr 22, 6-7:** „*To mówi Pan o domu króla judzkiego: Jesteś dla Mnie jak Gilead, jak szczyt Libanu. Naprawdę uczynię z ciebie pustynię, miasto nie zamieszkałe. Przygotuję niszczycieli na ciebie, każdego ze swym sprzętem, by ścięli najlepsze z twoich cedrów i rzucili w ogień.*"

W Księdze Izajasza czytamy o wyroczni Pana na króla asyryjskiego Sennaheryba

Iz 37,24: „*(...) urągałeś Panu. Mówiłeś: "Z mnóstwem mych rydwanów wyszedłem na szczyty górskie, na najdalsze grzbiety Libanu. Wyciąłem jego cedry najwyższe, co najpiękniejsze jego cyprysy. Wtargnąłem w jego ostatnie ustronie, w jego bujną gęstwinę leśną."*

O Karze na Niniwę i jej zagładzie czytamy w Księdze Sofoniasza **So 2,14** „*Sowa zaświszcz w otworze okna, a kruk będzie na progu, bo cedrowe obicie zostanie zerwane(...)*”

Inne przykłady **Iz 2,12-13**: „*Albowiem dzień Pana Zastępów nadejdzie przeciw wszystkim pysznym i nadętym i przeciw wszystkim hardym, by się ukorzyli, przeciw wszystkim cedrom Libanu, wysoko się wzbijającym,(...)*”

Z Księgi Amosa **Am 2,9**: „*zglądziłem Amorytów, którzy byli wysocy jak cedry, a mocni byli jak dęby.*”

Prorok Zachariasz pisze: **Za 11,1-2**: „*Otwórz twe bramy, Libanie, niech twoje cedry strawi ogień! Rozpaczaj, cyprysie, że cedr upadł, że to, co najpiękniejsze, uległo zagładzie.*”

Ps 29,5: „*Głos Pana łamie cedry, Pan łamie cedry Libanu*”

Ps 37,35: „*Widziałem, jak występny się pysznił i rozpierał się jak cedr zielony*”

Joasz, król Izraela, taką daje odpowiedź Amazjaszowi, królowi Judy, gdy ten chciał się z nim zmierzyć w walce wręcz. **2 Krl 14,9**: „*Cierń na Libanie przesłał cedrowi na Libanie taką prośbę: Daj córkę swoją mojemu synowi za żonę! Lecz dziki zwierz na Libanie przebiegł i rozdeptał cierni.*”

Najwspanialszy opis potęgi, a potem upadku cedru, znajduje się u Ezechiela- jak dla mnie poemat. Jest za długi żeby czytać (a w rzeczywistości chodzi tu o faraona) **Ez 31, 2-18**: „*Oto Aszszur jak cedr na Libanie o pięknych konarach i cierni rzucających gałęziach, wysoko wyrosły, i między chmurami był jego wierzchołek. Wody dodały mu wzrostu, Otchłań go wywyższyła sprawiając, że ich strumienie płynęły dokoła miejsca, gdzie był zasadzony, i swoje potoki kierowały do wszystkich drzew polnych. Dlatego wielkością swoją prześcignął wszystkie drzewa polne, pomnożyły się jego konary, jego listowie się rozrosło dzięki obfitości wody podczas jego wzrastania. Na jego gałęziach uwiły sobie gniazda wszystkie ptaki powietrzne, a pod jego gałęziami mnożyły się wszelkie zwierzęta polne, w jego zaś cieniu mieszkaly liczne narody. Piękny był w swojej wielkości, ze swymi długimi konarami, gdyż korzenie jego nurzały się w obfitej wodzie. Nie dorównywały mu cedry w raju Boga, cyprysy trudno było porównać do jego gałęzi, platany nie dorównywały jego konarom. Żadne drzewo w raju Boga nie dorównywało jego piękności. Pięknym go uczyniłem obfitością jego gałęzi i zazdrościły mu tego wszystkie drzewa Edenu, które były w raju Boga.*

Dlatego tak mówi Pan Bóg: Ponieważ tak wysoko wyrósł, a wierzchołek swój podniósł aż do chmur i serce jego wbiło się w pychę z powodu własnej wielkości, dlatego podałem go w ręce mocarza wśród narodów, aby się z nim obszedł stosownie do jego niegodziwości. Odepchnąłem go. A cudzoziemcy, ci najgroźniejsi spośród narodów, wycięli go i porzucili. Na góry i na wszystkie doliny spadły jego gałęzie, a jego konary połamane utonęły we wszystkich czeluściach ziemi, a spod jego cienia usunęły się wszystkie narody ziemi i opuściły go. Na jego szczątkach mieszkają ptaki powietrzne, pomiędzy jego gałęziami są polne zwierzęta, aby już żadne drzewo, stojące nad wodami, nie rosło już więcej w górę, nie wznosiło swego wierzchołka aż ku chmurom i aby nic, co bierze siłę swą z wody, nie ufało własnej wielkości. Ponieważ wszyscy zostali poddani śmierci, wejdą do krainy podziemnej, do grona tych ludzi, którzy zeszli do dołu.

Tak mówi Pan Bóg: W dniu, w którym on zszedł do Szeolu, na znak żałoby zamknąłem nad nim Otchłań, zatrzymałem jej strumienie i zastawiłem wielkie wody;

z jego powodu spowiłem Liban w strój żałobny i z jego powodu uschły wszystkie drzewa na polach. Gdy go strącałem do Szeolu, pomiędzy tych, którzy zeszli do dołu, hukiem jego upadku zatrwożyłem wszystkie narody. W krainie podziemnej pocieszały się wszystkie drzewa Edenu, piękne i wspaniałe drzewa Libanu, wszystkie, które wodami zostały zroszone. Równocześnie zeszły do Szeolu, pomiędzy tych, którzy od miecza polegli, te wszystkie spośród narodów, które w jego cieniu spoczywały. Któremu z drzew Edenu dorównałeś chwałą i wielkością? A przecież zostaniesz zrzuty wspólnie z drzewami Edenu do Szeolu; wśród nieobrzezanych będziesz leżał wspólnie z tymi, którzy poginęli od miecza. Tak będzie z faraonem i wszystkimi jego poddanymi» - wyrocznia Pana Boga."

Ciekawostki: W Polsce największy cedr libański (wysokość 21 m, średnica pnia 0,6 m) rośnie w Arboretum w Wojsławicach, zasadzony w 1965.

Dobre jest do toczenia i rzeźbienia, na ołówki, listwy, łódki sportowe i instrumenty muzyczne. Wykonuje się z niego również humidory(pudełka do cygar)

Oferowany w handlu tzw. olej cedrowy pozyskiwany z tzw. "cedrowych orzeszków" tzw. "cedru syberyjskiego" w istocie nic z cedrami nie ma wspólnego. Jest to olej wytwarzany z nasion limby syberyjskiej,

6. Do jakiego krzewu porównuje się sam Pan Jezus?

Odpowiedź: do krzewu winnej latorośli.

W Ewangelii św.Jana czytamy **J 15, 1-6**: *„Ja jestem prawdziwym krzewem winnym¹, a Ojciec mój jest tym, który [go] uprawia. Każdą latorośl, która we Mnie nie przynosi owocu, odcina, a każdą, która przynosi owoc, oczyszcza, aby przynosiła owoc obfitszy (...) Podobnie jak latorośl nie może przynosić owocu sama z siebie - jeśli nie trwa w winnym krzewie - tak samo i wy, jeżeli we Mnie trwać nie będziecie. Ja jestem krzewem winnym, wy - latoroślami. Kto trwa we Mnie, a Ja w nim, ten przynosi owoc obfity, ponieważ beze Mnie nic nie możecie uczynić. Ten, kto we Mnie nie trwa, zostanie wyrzucony jak winna latorośl i uschnie. I zbiera się ją, i wrzuca do ognia, i płonie”.*

Będziemy posługiwać się takimi zwrotami jak: krzew winny, winne grono, winnica, latorośl, szczep winny.

Już w księdze Rodzaju czytamy **Rdz 9,20**: *„Noe był rolnikiem i on to pierwszy zasadził winnicę”.*

Ludzie, którzy zostali wysłani przez Mojżesza dla rozeznania się w bogactwie ziemi Kanaan, tak zaszewczyli *„Tam odcięli gałąź krzewu winnego razem z winogronami i ponieśli ją we dwóch na drągu; do tego [zabrali] jeszcze nieco jabłek granatu i fig.”*

Lb 13,23.

Winnice stanowiły o dobrobycie rodzin palestyńskich i Bóg błogosławił temu, kto pędził spokojnie życie: *„ pod swoją winoroślą i pod swoim drzewem figowym”* **1 Krl 5,5.**

Jakub błogosławiąc swego syna, Judę, tak o nim mówi: *„Przywiąże on swego osiołka w winnicy i źrebię ośle u winnych latorośli. W winie prać będzie swą odzież, i w krwi winogron - swą szatę.”* **Rdz 49,11.**

Interesującą interpretację tego miejsca możemy znaleźć w *Apologii św. Justyna Męczennika.*

Św. Justyn tak objaśnia to miejsce: *„ Krwią Chrystusa mieli być obmyci Jego wierni. Szatą Jego bowiem nazwał Duch Święty tych, co od Niego otrzymują grzechów odpuszczenie, w których mocą swoją zawsze jest obecny, a widocznie się objawi w drugim przyjściu swoim.”* (Apologia. Dialog z Żydem Tryfonem 54,1).

Przepiękną Pieśń o winnicy, która wraz z winnymi latoroślami jest częstym obrazem biblijnym narodu wybranego, znajdziemy u Izajasza **Iz 5,7**: „winnicą Pana Zastępów jest dom Izraela, a ludzie z Judy szczepem Jego wybranym”

W księdze Ozeasza czytamy **Oz 10,1**: „Izrael był jak dorodny krzew winny, przynoszący wiele owoców”.

Niestety, umiłowana winnica nie odpowiedziała na oczekiwanie Pana ukazuje nam to prorok Izajasz **Iz 5, 1-6**:

„Chcę zaśpiewać memu Przyjacielowi pieśń o Jego miłości ku swojej winnicy! Przyjaciel mój miał winnicę na żyznym pagórku. Otóż okopał ją i oczyścił z kamieni i zasadził w niej szlachetną winorośl; pośrodku niej zbudował wieżę, także i tłocznię w niej wykuł. I spodziewał się, że wyda winogrona, lecz ona cierpkie wydała jagody. Teraz więc, o mieszkańcy Jeruzalem i mężowie z Judy, rozsądźcie, proszę, między Mną a między winnicą moją. Co jeszcze miałem uczynić winnicy mojej, a nie uczyniłem w niej? Czemu, gdy czekałem, by winogrona wydała, ona cierpkie dała jagody? Więc dobrze! Pokażę wam, co uczynię winnicy mojej: rozbiorę jej żywopłot, by ją rozgrabiono; rozwalę jej ogrodzenie, by ją strатовano. Zamienię ją w pustynię, nie będzie przycinana ni plewiona, tak iż wszędzie osty i ciernie. Chmurom zakazę spuszczać na nią deszcz”

Nie inaczej o tej umiłowanej winnicy, która się rozrosła do niebывałych rozmiarów i została później straszliwie pokarana pisze psalm 80 **Ps 80, 9-16**: „Wyrwałeś winorośl z Egiptu, wygnałeś pogan, a ją zasadziłeś. Grunt dla niej przygotowałeś, a ona zapuściła korzenie i napełniła ziemię. Góry okryły się jej cieniem, a cedry Boże jej gałęzmi. Swe latorośle rozpostarła aż do Morza, (tj. Śródziemnego), a swoje pędy aż do Rzeki (tj. Eufratu). Dlaczego jej mury zburzyłeś, tak że zrywa z niej [grona] każdy, kto przechodzi drogą, że ją niszczy dzik leśny, a polne zwierzęta obgryzają? Powróć, o Boże Zastępów! Wejrzyj z nieba, zobacz i nawiedź tę winorośl; i chroń tę, którą zasadziła Twa prawica, <latorośl, którą umocniłeś dla siebie.”

Ale Pan nie jest tylko srogim i sprawiedliwym sędzią. Daje się ubłagać i Jego miłość do swojego ludu- winnicy wybranej- jest silniejsza od Jego gniewu. Tak pisze Izajasz **Iz 27, 2-5**: „Winnica uroczą! Śpiewajcie o niej! Ja, Pan, jestem jej stróżem; podlewam ją co chwila, by jej co złego nie spotkało, strzegę jej w dzień i w nocy. Nie czuję gniewu. Niech Mi kto sprawi [w niej] ciernie i głogi! Wypowiem mu wojnę, spalę je wszystkie razem! Albo raczej niech się uchwyci mojej opieki, i zawrze pokój ze Mną, pokój ze Mną niech zawrze! (...)”

Inna przypowieść o winnej latorośli znajduje się u Ezechiela **Ez 15, 2-6**: „Synu człowieczy, czymże drzewo winorośli jest lepsze od jakiegokolwiek drzewa liściastego, które jest wśród drzew w lesie? Czy weźmie się z niego drewno, by uczynić jakiś przedmiot? Czy użyje się go do zrobienia kołka, aby na nim zawiesić jakiegokolwiek naczynie? Oto w ogień się wrzuca je na spalenie. Obydwa jego końce ogień już strawił, a środek został nadpalony. Czy przyda się jeszcze na co? Oto gdy jeszcze było nietknięte, już nie nadawało się do obróbki; tym mniej się nada do obróbki, gdy ogień je strawił, a ono spłonęło. Dlatego tak mówi Pan Bóg: podobnie jak z drzewem winorośli, które jest wśród drzew w lesie, a które wrzuciłem w ogień na spalenie, tak postąpię z mieszkańcami Jerozolimy”.

W NT mamy aż 3 przypowieści związane z winną latoroślą lub których akcja toczy się w winnicy. Pierwsza to przypowieść o **przewrotnych rolnikach Łk 20, 9-16**:

„Pewien człowiek założył winnicę, oddał ją w dzierżawę rolnikom i wyjechał na

dłuższy czas. W odpowiedniej porze wysłał sługę do rolników, aby mu oddali jego część z plonu winnicy. Lecz rolnicy obili go i odesłali z niczym. Ponownie posłał drugiego sługę. Lecz i tego obili, znieważyli i odesłali z niczym. Posłał jeszcze trzeciego; tego również pobili do krwi i wyrzucili. Wówczas rzekł pan winnicy: "Co mam począć? Poślę mojego syna ukochanego, chyba go uszanują". Lecz rolnicy, zobaczywszy go, naradzali się między sobą mówiąc: "To jest dziedzic, zabijmy go, a dziedzictwo stanie się nasze". I wyrzuciwszy go z winnicy, zabili. Co więc uczyni z nimi właściciel winnicy? Przyjdzie i wytraci tych rolników, a winnicę da innym». (por.

Mt 21, 33-41 ; Mk 12, 1-9)

Druga przypowieść mówi o robotnikach ostatniej godziny **Mt 20, 1-15**

„Albowiem królestwo niebieskie podobne jest do gospodarza, który wyszedł wczesnym rankiem, aby nająć robotników do swej winnicy. Umówił się z robotnikami o denara za dzień i posłał ich do winnicy. Gdy wyszedł około godziny trzeciej, zobaczył innych, stojących na rynku bezczynnie, i rzekł do nich: "Idźcie i wy do mojej winnicy, a co będzie słuszne, dam wam". Oni poszli. Wyszedłszy ponownie około godziny szóstej i dziewiątej, tak samo uczynił. Gdy wyszedł około godziny jedenastej, spotkał innych stojących i zapytał ich: "Czemu tu stoicie cały dzień bezczynnie?" Odpowiedzieli mu: "Bo nas nikt nie najął". Rzekł im: "Idźcie i wy do winnicy!" A gdy nadszedł wieczór, rzekł właściciel winnicy do swego rządcy: "Zwołaj robotników i wypłać im należność, poczynawszy od ostatnich aż do pierwszych!" Przyszli najęci około jedenastej godziny i otrzymali po denarze. Gdy więc przyszli pierwsi, myśleli, że więcej dostaną; lecz i oni otrzymali po denarze. Wziąwszy go, szemrali przeciw gospodarzowi, mówiąc: "Ci ostatni jedną godzinę pracowali, a zrównałeś ich z nami, którzyśmy znosili ciężar dnia i spiekoty". Na to odrzekł jednemu z nich: "Przyjacielu, nie czynię ci krzywdy; czy nie o denara umówiłeś się ze mną? Weź, co twoje i odejdz! Chcę też i temu ostatniemu dać tak samo jak tobie. Czy mi nie wolno uczynić ze swoim, co chcę? Czy na to złym okiem patrzysz, że ja jestem dobry?"

Trzecia przypowieść mówi o **dwóch synach Mt 21, 28-31**: Pewien człowiek miał dwóch synów. Zwrócił się do pierwszego i rzekł: "Dziecko, idź dzisiaj i pracuj w winnicy!" Ten odpowiedział: "Idę, panie!", lecz nie poszedł. Zwrócił się do drugiego i to samo powiedział. Ten odparł: "Nie chcę". Później jednak opamiętał się i poszedł. Któryż z tych dwóch spełnił wolę ojca?» Mówią Mu: «Ten drugi».

Synbolika Chrystusa jako krzewu winnego, a członków Kościoła jako pędów winorośli-jest widoczna i podkreślana w NT, a zwłaszcza w dniu ustanowienia Eucharystii. Ewangelista Mateusz pisze **Mt 26,29**: „Odtąd nie będę już pił z tego owocu winnego krzewu aż do owego dnia, kiedy pić go będę z wami nowy, w królestwie Ojca mego”

Ojcowie Kościoła odnoszą winnicę do Kościoła, rozpoznają w gronie wiszącym na drągu, samego Chrystusa przytwierdzonego do drzewa Krzyża, w winie dostrzegają, zarówno żar Ducha Świętego, jak i obraz jedności. Píše o tym **św. Augustyn** w homili „Bracia, przypomnijcie sobie, jak powstaje wino. Na gałązce winnej wisi wiele gron, lecz ich sok zlewany jest razem. Tak też przedstawił nas przenośnie Pan; chciał, żebyśmy do niego należeli. Na swoim stole ofiarnym uświęcił misterium pokoju i naszej jedności.” (Sermo 272; PL 38, 1248)

Natomiast św. **Cyryl Jerozolimski** twierdzi: że przez chrzest człowiek wrasta w krzew winny. Kto trwa w wierze, ten staje się gałązką o licznych winogronach.

7. Jakie symboliczne znaczenie ma w Biblii trzcina rosnąca nad brzegiem rzek?

Trzcina przez swą kruchliwość, łamliwość wyobraża brak wewnętrznej siły, nietrwałość, słabość, chwiejność przekonań i postaw życiowych. Trzciny tworzyły gęste szuwary (oczerety) na ziemiach leżących nad rzekami Eufrat i Tygrys oraz w Egipcie i Palestynie. Wyrastające z mokradeł długie, elastyczne prety miały zastosowanie w wielu dziedzinach i uważano je za rośliny pożyteczne. W księdze Ezechiela czytamy **Ez 27, 19**: „*Dan i Jawn począwszy od Uzzał drogą wymiany za twe towary dostarczały ci wyroby żelazne, cynamon i trzcinę.*”

W księdze Izajasza natomiast czytamy **Iz 43, 24**: „*Nie kupiłeś Mi wonnej trzciny za pieniądze... oraz Iz 35, 7* *spieczona ziemia zmieni się w pojezierze, spragniony kraj w krynice wód; badyle w kryjówkach, gdzie leżały szakale - na trzcinę z sitowiem.*”

Prorok Jeremiasz natomiast pyta się **Jr 6, 20**: „*Na co sprowadzacie Mi kadzidło ze Saby albo wyborny korzeń trzciny z dalekiej ziemi?*”

Trzcina służyła jako rylec lub pióro do pisania **Ps 45, 2**: „*(...) mój język jest jak rylec biegłego pisarza.*” (calamus scribae z łac. trzcina- calamus)

W 3 Liście św. Jana czytamy: **3 J 13**: „*Wiele mógłbym ci napisać, ale nie chcę użyć atramentu i pióra (chodzi tu o trzcine-calamus). Mam bowiem nadzieję, że zobaczę cię wkrótce.*”

Używano jej również jako prętu mierniczego prorok Ezechiel pisze **Ez 40, 3-**

5: „*Ukazał się wtedy mąż (...); miał on lniany sznur w ręce oraz mierniczy pręt. (trzcine-calamus mensurae)(...) długi aż na sześć łokci, liczony po łokciu i po jednej piędzi, i mierzył grubość budowy: jeden pręt, a wysokość także jeden pręt*”

W Apokalipsie czytamy **Ap 11, 1**: „*Potem dano mi trzcinę podobną do mierniczego pręta, i powiedziano: Wstań i zmierz Świątynię Bożą i ołtarz,...*”

Ap 21, 15: „*A ten, który mówił ze mną, miał złotą trzcinę jako miarę, by zmierzyć Miasto i jego bramy, i jego mur.*”

Ponadto z łodyg i liści trzciny wyplatano maty pod nogi i na pokrywanie dachów-jako strzechy. Trzcina służyła do łowienia ryb i jako pręt pokryty lepem, do chwytania drobnych ptaków. Z trzciny wyrabiano aulosy czyli fujarki i syringi czyli flety. Kołyszące się w płytkich wodach sitowie i trzciny były na stałe wpisane w krajobraz palestyński i egipski. Już w księdze Rodzaju znajdujemy taki opis **Rdz 41,2**: *„I oto z Nilu wyszło siedem krów pięknych i tłustych, które zaczęły się paść wśród sitowia”* Stąd jej symbolika- chwiejności i pozornej słabości.

Wiemy z bajek starożytnych po naśladownictwo nowożytne od Ezopa, Leonarda da Vinci aż po Leopolda Staffa, że potężne dęby, cedry padają pastwą huraganów, podczas gdy słabiutka trzcina, ścieląc się do ziemi, gdy tylko nawałnica minie, podnosi się i nie doznaje żadnego szwanku. W Biblii nie brak nawiązań metaforycznych do tych cech trzciny. Oto kilka z nich:

1 Krl 14,15: *„Potem Pan uderzy Izraela i zachwieje nim, jak chwieje się trzcina na wodzie, aż wreszcie wyrwie Izraela z tej pięknej ziemi, którą dał ich przodkom...”*

Iz 36, 5-6: *„(...) W kimże ty pokładasz ufność, że się zbuntowałeś przeciwko mnie? Oto ty się opierasz na Egipcie, na tej nadłamanej lasce trzcinowej, która, gdy się kto oprze na niej, wchodzi w dłoń i przebija ją. Taki jest faraon, król egipski, dla wszystkich, którzy w nim pokładają nadzieję”*.

Ez 29,6-7: *„(...) Byłeś bowiem oparciem z trzciny dla domu Izraela. Gdy się chwytali ciebie ręką, ty się łamałeś i rozrywałeś im całą rękę, a gdy chcieli się na tobie oprzeć, tyś się kruszył i sprawiał, że się chwiały wszystkie ich biodra (...)”*

Jezus pyta tłumy, co myślą o Janie Chrzcicielu, którego moc ducha i stałość sprawiają, że jest on przeciwieństwem słabej, chwiejnej trzciny. W Ewangelii św. Mateusza czytamy **Mt 11,7**: *„Jezus zaczął mówić do tłumów o Janie: «Coście wyszli oglądać na pustyni? Trzcinę kołyszącą się na wietrze?» (por. Łk 7,24)*

Cierpliwość i dobroć Mesjasza wyrażona jest w prorocztwie Izajasza **Iz 42,3** *„Nie złamię trzciny nadłamanej, nie zagasi knotka o nikłym płomyku.”* (cytowane w Ewangelii Mateusza Mt 12,20)

Trzcina występuje w Męce Pańskiej w sensie dosłownym **Mt 27,30**: *„Przy tym pluli na Niego, brali trzcinę i bili Go po głowie”*. (por. **Mk 15,19**). A na Kalwarii żołnierz **Mt 27,48** *„wziąwszy gąbkę, napełnił ją octem, włożył na trzcinę i dawał Mu pić.”* (por. Mk 15,36).

W sensie figuratywnym, o specyficznej, szyderczej symbolice, występuje trzcina, która ma obrazować berło królewskie. **Mt 27,28-29** *„Rozebrali Go z szat i narzucili na Niego płaszcz szkarłatny (...) do prawej ręki dali Mu trzcinę. Potem przyklękali przed Nim i szydzili z Niego, mówiąc: «Witaj, Królu Żydowski!»*

Blaise Pascal genialny francuski matematyk XVII nawrócony napisał słynne zdanie o „człowieku trzcinie myślącej”. Człowiek jest tylko trzcina, najsłabszym stworzeniem natury, ale jest on trzciną myślącą. Aby go zniszczyć, nie musi cały wszechświat się uzbroić: podmuch powietrza, kropla wody wystarczy, by go zabić. Ale nawet gdyby wszechświat go zniszczył, człowiek i tak byłby o wiele szlachetniejszą istotą niż ta, która go niszczy-ponieważ on wie, że umiera, a świat nie am pojęcia o swojej przewadze nad człowiekiem.

Witraż u Św.A.Boboli

8. Jakie kwiaty są piękniejsze od królewskich szat Salomona?

Odpowiedź: **Lilie**

W Ewangelii św. Łukasza czytamy **Łk 12, 27-28**: „Przypatrzcie się liliom, jak rosną: nie pracują i nie przędą. A powiadam wam: Nawet Salomon w całym swym przepychu nie był tak ubrany jak jedna z nich” (por. Mt 6, 28-30)

Lilia, ten najpiękniejszy kwiat był ozdobą ogrodów, pól, łąk i dolin oraz miejsc położonych przy źródłach i rzekach. Starożytni tymi samymi nazwami określali również kwiat lotosu, Lilie wodną a może i nieraz konwalię. Wg licznych legend roślina ta wyrosła z łez Ewy oplakującej wygnanie z raju.

W Piśmie Świętym lilia jest symbolem czystości, niewinności, dziewictwa, wybrania. Ten uroczy kwiat daje natchnienie autorom biblijnym do wielu poetyckich obrazów, porównań i przenośni. Przytoczę kilka z nich.

W Pieśni nad pieśniami czytamy **Pnp 2, 1-2**:

OBLUBIENICA:

Jam narcyz Saronu, lilia dolin.

OBLUBIENIEC:

Jak lilia pośród cierni,

tak przyjaciółka ma pośród dziewcząt.

Pnp 6, 2-3: „Miły mój zszedł do swego ogrodu, ku grzędom balsamicznym, aby paść [stado swoje] w ogrodach i zbierać lilie. Jam miłego mego, a mój miły jest mój, on [stado swoje] pasie wśród lilii.”

Pnp 4,5: „Piersi twe jak dwoje kozłat, bliźniąt gazeli, co pasą się pośród lilii.”

Pnp 5,13: „(...)Jak lilie wargi jego, kapiące mirrą najprzedniejszą”

Syr 39, 13-14: „(...)rozwijajcie się jak róża rosnąca nad strumieniem wody! Wydadźcie przyjemną woń jak kadzidło, rozwińcie się jak kwiat lilii, podnieście głos i śpiewajcie pieśń, wychwalajcie Pana z powodu wszystkich dzieł Jego!”

Oz 14,6: „Stanę się jakby rosą dla Izraela, tak że rozkwitnie jak lilia i jak topola rozpuści korzenie.”

Iz 35,1-2: „Niech się rozwesela pustynia i spieczona ziemia, niech się raduje step i niech rozkwitnie! Niech wyda kwiaty jak lilie polne, (...)”

Częste też były porównania kultowych przedmiotów w świętych przybytkach do lilii. Świątynia Salomona była właśnie tym przybytkiem gdzie było najlepiej uwidocznione motywy lilie. Np. Kapitale kolumn Jakina i Boaza-kolumny odlane z brązu przez króla Tyru Hiram dla króla Salomona, które umieszczone były przed wejściem do Świątyni Jerozolimskiej. Opis znajdziecie w **1 Krl 7, 15-22** Również w tej samej księdze znajdziemy opis tzw. Spiżowego Morza **1 Krl 7, 26** tj. Wielki zbiornik wody na kapłańskim dziedzińcu Świątyni Salomona, który miał „*brzeg wykonany jak krawędź kielicha kwiatu lilii*”

Lilia jest nieodłącznym atrybutem w sztuce podkreślającym poszczególne epizody z życia Maryii. W scenach Zwiastowania przedstawia się archanioła Gabryiela z lilią w ręku, podczas gdy druga lilia pojawia się obok klęczącej Maryii. Do dziś w godzinkach ku czci Matki Bożej śpiewa się: „*między cierniem lilia kruszy łeb smokowi.*”

W upowszechnieniu tych kwiatów zasłużyli się wojownicy wypraw krzyżowych, którzy oprócz relikwii przywozili z Ziemi Świętej białą lilię, którą kojarzono z wizerunkami świętych.

Lilią jest także Kościół. Wschodni Ojciec Kościoła Hipolit pisze: „*Dziewica wśród pogan i Żydów, którzy ją prześladowają. Ona jest jednak olśniewająco biała i łśni dzięki wierze*”

W obrazie Hansa Memlinga Sąd Ostateczny lilia jest odważnikiem na wadze ludzkich grzechów. Obraz można zobaczyć w muzeum Narodowym w Gdańsku.

Mamy też stylizowaną lilię burbońską, która symbolizuje Trójkę Świętą.

Święci, których atrybutem jest lilia to: św. Józef, św. Katarzyna z Sieny, św. Kazimierz Jagiellończyk-królewicz, św. Klara z Asyżu, Św. Antoni, św. Maria Goretti.

W Kościele naszym znajduje się witraż przedstawiający św. Kazimierza Królewicza z lilią.

Figura św. Józefa u św. A. Boboli

9. Gdzie w Biblii występują kłosy i snopy zboża?

Odpowiedź: W całej Biblii aż roi się od opisów, wzmianek i aluzji do uprawy zboża, a więc do zasiewów, ziarna, jego wzrostu, potem do jego dojrzałych owoców, czyli kłosów, do żniwa, zwożenia zboża do spichlerzy, do młocki i wreszcie do mąki i chleba. Mamy opisy siewcy i opisy żniwiarzy, dosłownie, wzięte z życia rolników palestyńskich, Starego Przymierza i czasów Jezusa, a także opisy w formie przypowieści i symbolicznych odniesień do tych wszystkich prac na polu. Zboże rośnie, przynosi plon i zapewnia życie ludziom, dając im prócz pożywienia wiele radości. W księdze Izajasza czytamy **Iz 9,2:** „*Pomnożyłeś radość, zwiększyłeś wesele. Rozradowali się przed Tobą, jak się radują we żniwa, (...)*” Wymienienie tego bogactwa cytatów zajęłoby nam niesamowicie dużo czasu. Ograniczymy się tylko do kilku.

Kłosy zboża spotykamy w ST, w dziwnym śnie proroczym, który miał faraon Egiptu. W Księdze Rodzaju czytamy **Rdz 4, 5-7 26-30** „*Przyśniło mu się siedem kłosów wyrastających z jednej łodygi, zdrowych i pięknych. A oto po nich wyrosło siedem kłosów pustych i zniszczonych wiatrem wschodnim. I te puste kłosy pochłonęły owych siedem kłosów zdrowych i pełnych*”

Józef tak wytłumaczył ten sen faraonowi „*siedem kłosów pięknych – to (...) siedem lat; (...) siedem kłosów pustych i zniszczonych wiatrem wschodnim - to też siedem lat - głodu. (...) Bo nadejdzie siedem lat obfitości wielkiej w całym Egipcie. A po nich nastanie siedem lat głodu; i pójdzie w niepamięć cała ta obfitość w Egipcie, gdy głód będzie niszczył kraj*”

Bardzo interesującą a nawet wzruszającą scenę która rozgrywa się na polu po żniwach znajdujemy w Księdze Rut. Zanim jednak przybliżymy tą scenę warto wspomnieć o tym, że zboże gdy zostało już skoszone i zebrane w snopy i kopki, na ściernisku pozostawały poszczególne kłosy, które miejscowa biedota zbierała nie mając żadnych plonów. O tej formie zbierania kłosów zboża przeczytamy w księdze Kapłańskiej **Kpł 19, 9** (por. **Kpł 23,22**) „*Kiedy żąć będziecie zboże ziemi waszej, nie będziesz żął aż do samego skraju pola i nie będziesz zbierał kłosów pozostałych na polu.*”

Hiob natomiast mówi **Hi 24,30:** „*Nago chodzą, bez odzienia. Głodni dźwigają kłosy*”

A Ozeasz pisze tak **Oz 8, 7:** „*Oni wiatr sieją, zbierać będą burzę. Zboże bez kłosów nie dostarczy mąki, jeśli by nawet dało, zabierze ją obcy.*”

Wracamy do naszej bohaterki Rut z ziemi Moabu, która jest wzorem „dobrej synowej”, gdyż nie chcąc opuścić swej teściowej, i mimo że jest cudzoziemką, wraca

z nią do Betlejem judzkiego. Przyszły tam „na początku żniw jęczmienia”, nie mając żadnych środków do życia.: **Rt 2, 2-23:** „*Powiedziała Rut Moabitka do Noemi: «Pozwól mi pójść na pole zbierać kłosy za tym, który będzie mnie darzył życzliwością». «Idź, moja córko» - odpowiedziała jej Noemi. Rut wyszła więc i przyszła zbierać kłosy na polu za żniwiarzami, (...) a było to pole Booza, (...) A oto Booz przybył z Betlejem i powiedział do żniwiarzy: «Niech Pan będzie z wami!» - «Niech błogosławi ci Pan!» - odpowiedzieli mu. Zapytał Booz swego sługę pilnującego żniwiarzy: «Czyja jest ta młoda kobieta?» Odpowiedział sługa pilnujący żniwiarzy: «To jest młoda Moabitka, która przyszła z Noemi z ziemi Moabu.(...) Przyszła i pozostała od rana aż dotąd, a jej odpoczynek w domu był krótki» .Powiedział Booz do Rut: «Słuchaj dobrze, moja córko! Nie chodź zbierać kłosów na innym polu i nie odchodź stąd, ale przyłącz się do moich dziewcząt. Spójrz na pole, na którym pracują żniwiarze, idź za nimi. Oto kazałem młodym sługom, aby ci nie dokuczali.(...) «Obyś darzył mnie życzliwością, panie mój - powiedziała - oto uspokoiłeś mnie i przemawiałeś z dobrocią do swej służebnicy, chociaż nie jestem nawet równa jednej z twoich służących».*

(...) Usiadła więc koło żniwiarzy, a Booz dał jej prażonych ziaren. Jadła je, a gdy nasyciła się, resztę zatrzymała. Potem wstała zbierać kłosy. Booz wydał polecenie swoim sługom: «Wolno jej zbierać kłosy nawet między snopami, wy zaś nie czyńcie jej wstrętów. Co więcej, wyrzucajcie dla niej kłosy z pokosu i pozostawiajcie, żeby je mogła zebrać. I nie krzyczcie na nią!» Rut zbierała kłosy na polu aż do wieczora, a gdy wymłóciła kijem to, co zebrała, było około efy jęczmienia.(miara około 40 litrów) Wziąwszy go poszła do miasta i zobaczyła jej teściowa to, co zebrała. Wtedy Rut wyjęła i dała jej to, co pozostało jej z posiłku.(...) Dołączyła się więc Rut do dziewcząt Booza, aby zbierać kłosy do czasu zakończenia żniw jęczmienia i żniw pszenicy, i mieszkała ze swoją teściową.”

W NT podobnie jak Rut postąpili zgłodniaли Apostołowie z tą różnicą, że zboże nie było jeszcze skoszone. U ewangelisty Mateusza czytamy **Mt 12,1-2:** „*Pewnego razu Jezus przechodził w szabat wśród zbóż. Uczniowie Jego, odczuwając głód, zaczęli zrywać kłosy i jeść. Gdy to ujrzeli faryzeusze, rzekli Mu: «Oto Twoi uczniowie czynią to, czego nie wolno czynić w szabat»*”

Łukasz opisuje to samo wydarzenie z pewnymi szczegółami **Łk6,1-5:** „*(...) a uczniowie zrywali kłosy i wykruszając je rękami, jedli.*” A w replce faryzeuszom Jezus mówi: „*Nawet tegoście nie czytali, co uczynił Dawid, gdy był głodny on i jego ludzie? Jak wszedł do domu Bożego i wziąwszy chleby pokładne, sam jadł i dał swoim ludziom? (...) I dodał: «Syn Człowieczy jest panem szabatu».*”

A Marek Ewangelista **Mk 2, 23-28** relacjonując to wydarzenie doda: „*(...) To szabat został ustanowiony dla człowieka, a nie człowiek dla szabatu.*”

W misterium chrześcijaństwa Chrystus wyobrażony jest jako kłos, który wyrósł z ziemskiego królestwa dziewiczego łona Matki.

Św. Proklus pisze: „ O pole- na którym ów rolnik natury sprawił, że wyrósł kłos bez posianego nasienia!” Ta myśl znalazła swój wyraz w sztuce: w Muzeum Narodowym w Warszawie jest obraz „ Maryi Służebnicy w Świątyni” (z XV w.), który przedstawia Matkę Boską brzemienną, w sukni ozdobionej kłosami, co symbolizuje dziewicze poczęcie Jezusa. Maryja jest podobna do roli, która bez zasiewu rodzi zboże.

Podobne malowidło „Madonna Eucharystyczna” (autor Sandro Botticellego)- z dzieciątkiem i pękiem kłosów jest obecnie w Bostonie w Steward Gardner Museum. W Średniowieczu i później kłosy i grona winne wyobrazają Najświętszy Sakrament i stają się na trwałe symbolami Eucharystii.

Najdobitniej wyraża czym jest Królestwo Boże, przypowieść o nasieniu i jego stopniowym wzroście, zapisana w Ewangelii św. Marka **Mk 4, 26-29**: „*Z królestwem Bożym dzieje się tak, jak gdyby ktoś nasienie wrzucił w ziemię. Czy śpi, czy czuwa, we dnie i w nocy nasienie kiełkuje i rośnie, on sam nie wie jak. Ziemia sama z siebie wydaje plon, najpierw źdźbło, potem kłos, a potem pełne ziarno w kłosie. A gdy stan zboża na to pozwala, zaraz zapuszcza się sierp, bo pora już na żniwo*”.

To samo Królestwo niebieskie porównywane jest w przypowieści o chwacie (kąkolu) do dobrego nasienia, z którego „*wyrośło i wypuściło kłosy*”, ale nieprzyjaciel w nocy, ukradkiem nasiał chwastu między pszenicę. Jak przyjdą żniwa-chwast oddzielony od dobrego zboża pójdzie na spalenie. **Mt 13, 24-30**

Snop, snopek, wiązka snopa jest wspominany w opisach żniw. Oto przykłady niektórych opisów. W Księdze Powtórzonego Prawa czytamy **Pwt 24,19**: „*Jeśli będziesz żął we żniwa na swoim polu i zapomnisz snopka na polu, nie wrócisz się, aby go zabrać, lecz zostanie dla obcego, sieroty i wdowy, aby ci błogosławił Pan, Bóg twój, we wszystkim, co czynić będą twe ręce*”

W psalmie **Ps 129,7**: „*Nie napełni nią kosiarz swej ręki ani ten, co zbiera snopy - swojego zanadza.*”

Jr 9, 21: „*Trupy ludzkie leżą jak nawóz na polu, jak snopy za żniwiarzem, których nikt nie zbiera*”.

Jr 50, 26: „*Idźcie na niego zewsząd, otwórzcie jego spichlerze! Zgromadźcie go jak snopy,(...)*”

Am 2,13: „*Oto Ja zmiażdżę was tak, jak miazdży wozowy walec napełniony snopami.*”

Snop również pojawia się w ST w śnie , który Józef opowiada swoim braciom.

Rdz 37, 7-8: „Śniło mi się, że wiązaaliśmy snopy w środku pola i wtedy snop mój podniósł się i stanął, a snopy wasze otoczyły go kołem i oddały mu pokłon». Rzekli mu bracia: «Czyż miałbyś jako król panować nad nami i rządzić nami jak władca?» Snopy zboża składano Bogu w ofierze. W Księdze Kapłańskiej czytamy

Kpł 23, 10-11: „zbierzecie plon, przyniesiecie kapłanowi snop jako pierwociny waszego plonu. On dokona gestu kołysania snopa przed Panem, aby był przez Niego łaskawie przyjęty.”

Bóg z niezmierzoną cierpliwością przypatruje się wzrastaniu swego zasiewu. Przemieszanie dobrych i złych elementów będzie istnieć w Kościele aż do Dnia Sądu Ostatecznego jak czytamy w Apokalipsie **Ap 14, 14-16** „Potem ujrzałem:

oto biały obłok - a Siedzący na obłoku, podobny do Syna Człowieczego, miał złoty wieniec na głowie, a w ręku ostry sierp. I wyszedł inny anioł ze świątyni, wołając głosem donośnym do Siedzącego na obłoku: Zapuść Twój sierp i żniwa dokonaj, bo przyszła już pora dokonać żniwa, bo dojrzało żniwo na ziemi! A Siedzący na obłoku rzucił swój sierp na ziemię i ziemia została żęta.”

Wielki doktor Kościoła z IV w. Cyryl Aleksandryjski, pisze:: Jezus Chrystus jest jeden, ale złożony niczym **snop zboża**, ponieważ zawiera w sobie wszystkich wierzących w Niego połączonych szczególną więzią duchową(...) i zaofiarowany jako pierwociny człowieczeństwa doskonałego w wierze, które mają być przeniesione do niebieskich spichlerzy.

10. Z czego żołnierze rzymscy upletli koronę na głowę Jezusa?

Odpowiedź: **z cierni**

Jan Ewangelista pisze **J 19,2:** „A żołnierze upłótszy koronę z cierni, włożyli Mu ją na głowę i okryli Go płaszczem purpurowym (...).” **J 19, 5:** „Jezus więc wyszedł na zewnątrz, w koronie cierniowej (...).”

Św. Mateusz pisze tak **Mt 27, 28-29:** „Uplótszy wieniec z ciernia włożyli Mu na głowę, a do prawej ręki dali Mu trzcinę(..).” (por. **Mk15,17**)

Ciernie, są to rośliny kolczaste, rosnące na pustyni i nieużytkach. W suchej porze roku, w Egipcie i Palestynie, te cierniste krzewy zarastają pola i ziemie uprawną. Trzeba było je wycinać, wyrwać i palić. Biblia zna około 20 nazw na te cierniste rośliny.

Za grzech Adama i Ewy Bóg rzuca przekleństwo na ziemię, na której wygnani z Raju będą odtąd żyć.

Rdz 3, 17-18: (...) „przeklęta niech będzie ziemia z twego powodu:

w trudzie będziesz zdobywał od niej pożywienie dla siebie

po wszystkie dni twego życia. Cierni i oset będzie ci ona rodziła, a przecież pokarmem twym są płody roli.”

Prorok Izajasz grozi klęską Egipcjowi. **Iz 7,18-19; 23-25:** „W owym dniu zagwizdże Pan na muchy przy końcu odnóg nilowych w Egipcie i na pszczoły w ziemi asyryjskiej. I przylecą, i wszystkie razem obsiadą parowy potoków i rozpadliny skalne, każdy krzak kolczasty i wszystkie pastwiska. (...)W owym dniu wszelki obszar, tam gdzie jest tysiąc winnych szczepów wartości tysiąca syklów srebrnych, będzie pastwą głogu i cierni. Ze strzałami i z łukiem wejdzie tam [myśliwy], bo cała ziemia będzie [pokryta] głogiem i cierniami. A we wszystkie góry, które się uprawiało motyką, nikt się nie zapuści, bojąc się głogu i cierni; posłużą one na wygon dla wołów i do deptania przez trzodę”.

Natomiast o zagładzie Edomitów Izajasz pisze tak: **Iz 34, 13** „Ciernie wyrosną w jego pałacach, pokrzywy i osty w jego warowniach;(...).”

Pan grozi Izraelitom, którzy chcą czcić obcych bogów:

Oz 10, 8: „(...)Ciernie i osty wyrosną na ich ołtarzach (...)” (por. **Oz 2,8;9,6;Hi 31,40;Prz 24,31**)

Iz 5, 5-6: „Więc dobrze! Pokażę wam,

co uczynię winnicy mojej (...) Zamienię ją w pustynię, nie będzie przycinana ni plewiona, tak iż wszędzie osty i ciernie.(...)”

Iz 32, 12-13: „Bijcie się w piersi (...) nad ziemią mojego ludu, gdzie wschodzą ciernie i głogi,(...)”

Hbr 6 7-8: „Ziemia zaś, która pije deszcz często na nią spadający i rodzi użyteczne rośliny dla tych, którzy ją uprawiają, otrzymuje błogosławieństwo od Boga. A ta, która rodzi ciernie i osty, jest nieużyteczna i bliska przekleństwa, a kresem jej spalenie.”

O paleniu cierni, czyli o ostatecznym ich unicestwieniu, mówią następujące wersety biblijne:

Iz 9,17: „*Zaiste, niegodziwość rozgorzała jak pożar, który trawi głogi i ciernie; (...)*”

Iz 27, 4: „*Nie czuję gniewu. Niech Mi kto sprawi [w niej] ciernie i głogi! Wypowiem mu wojnę, spalę je wszystkie razem!*”

W znaczeniu przenośnym ciernie wyobrażają bezbożnych i grzesznych.

Mi 7,4: „*Najlepszy z nich - jak cierni, najsprawiedliwszy z nich - jak płot kolczasty (...)*”

Iz 33,12: „*(...)jak ścięte ciernie w ogniu spłoną*”

2 Sm 23, 6-7: „*Ludzie żli są jak ciernie precz wyrzucane, których się ręką nie bierze. Kto zaś je musi dotknąć, chwyta za żelazo lub drzewce dzidy. I w ogniu doszczętnie się spalają...*”

Krzew kolczasty, z którego- w płomieniu ognia- ukazał się Mojżeszowi Anioł Pański **Wj 3,2:** „*palił się, ale nie spłonął*” Jego ciernie są symbolem grzesznej i cierpiącej natury ludzkiej; ponadto ów krzew oznacza też lud Izraela cierpiący w niewoli egipskiej, ale wyjdzie z niej jak z płomieni udręki. Fakt, że krzew płonie, ale się nie spala, jest figuratywnym obrazem miłosierdzia Bożego nad człowiekiem.

Czasem jednak Pan w swej mądrości obsadza krzewami ciernistymi drogi człowieka, aby odwieść go od błędnych ścieżek i by doprowadzić go do prawdziwego celu.

W księdze Ozeasa czytamy **Oz 2,8:** „*Dlatego zamknę jej drogę cierniami i murem otoczę, tak że nie znajdzie swych ścieżek.*”

Ciernie-symbolicznie-są często przeciwstawiane roślinom i owocom pożytecznym dla ludzi. **Łk 6, 44:** „*(...)nie zrywa się fig z ciernia ani z krzaka jeżyny nie zbiera się winogron (...).*” **Mt 7,16:** „*Poznacie ich po ich owocach. Czy zbiera się winogrona z ciernia, albo z ostu figi?*”

W słynnej przypowieści o siewcy ciernie symbolizują to, co wstrzymuje rozrost nasienia, jakim jest Słowo Boże **Łk 8,7:** „*Inne znowu padło między ciernie, a ciernie razem z nim wyrosły i zagłuszyły je.*” **Łk 8,14:** „*To, co padło między ciernie, oznacza tych, którzy słuchają słowa, lecz potem odchodzą i przez troski, bogactwa i przyjemności życia bywają zagłuszeni i nie wydają owocu.*” (por. **Mt 13 1-9; Mk 4, 1-9**)

Istnieje jeszcze inny rodzaj ciernia, częściej określany nazwą kolec lub oścień, który jest właściwie kijem zaostrzonym lub zakończonym kolcem, służył do poganiania wołów. Zwierzę wierzgające przeciw ościeniowi nic nie zyskiwało na swoim proteście.

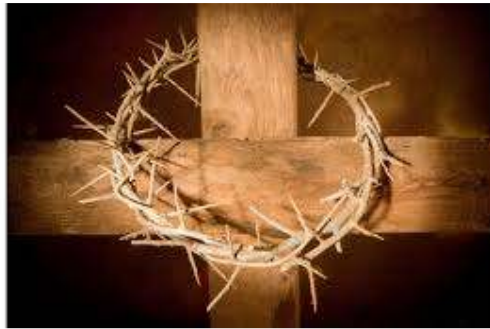
Jedynie się pokaleczy.Stąd wyrażenie przysłowiowe: „ Nie będziesz przeciw ościeniowi wierzgał”-w sensie bezelowego oporu. Wywodzi się to powiedzenie z Dziejów Apostolskich i skierowane było do Szawła **Dz 26,14:** „*(...)Szawle, Szawle, dlaczego Mnie prześladujesz? Trudno ci wierzgać przeciwko ościeniowi*”

Natomiast w Drugim Liście do Koryntian znajdujemy następującą wzmiankę o ościeniu. **2 Kor 12,7:** „*Aby zaś nie wynosił mnie zbytńo ogrom objawień, dany mi został oścień dla ciała, wysłannik szatana, aby mnie policzkował - żebym się nie unosił pychą.*”

Na koniec kilka ciekawych informacji o losach korony cierniowej.Według jednej z teorii, koronę odnalazła i zabezpieczyła cesarzowa Helena, matka Konstantyna Wielkiego. Większość naukowców jednak, powołując się na płynące ze źródeł sugestie, uważa, iż po pogrzebie Chrystusa koronę miał zabrać jeden z uczniów obecnych przy złożeniu jego ciała do grobu, łamiąc jednocześnie fundamentalne żydowskie prawa. Przepisy nakazywały bowiem grzebać ze skazanym na śmierć człowiekiem wszystkie przedmioty, które miały kontakt z jego krwią. Przedmioty te

uważane były za nieczyste. Przyniesienie ich na powrót do miasta, nie tylko uczyniłoby miasto nieczystym, ale i sugerować mogłoby, iż ich posiadacz obrabował grób. Koronę cierniową przechowywano najpierw w Jerozolimie, a później w bazylice na Syjonie. W 1063 roku trafiła do Bizancjum jednak desperacko potrzebujący pieniędzy cesarz Konstantynopola, Baldwin sprzedał lub oddał koronę cierniową królowi Francji, Ludwikowi IX. Od tego czasu czyli roku 1237 korona cierniowa znajduje się we Francji. Przez całe średniowiecze miała miejsce praktyka wyrywania z niej cierni i ich translacji do wielu miejsc (głównie kościoły i klasztory), a także umieszczano je wśród insygniów władzy. Do dziś są czczone w sanktuariach na całym świecie

(m.in. Rzym, Praga, w Polsce w Zamościu, Miechowie, Boćkach, opactwo cystersów w Peplinie oraz skarbiec koronny). Stąd też korona w obecnym stanie jest pozbawiona cierni. Od 1806 roku korona znajduje się w skarbcu Katedry Notre Dame we Francji. W każdy pierwszy piątek miesiąca oraz każdy piątek Wielkiego Postu, korona jest udostępniana wiernym podczas specjalnych ceremonii.

Zakończenie:

Podsumowując, roślinność występująca w Piśmie Świętym w bardzo dużym stopniu pozwala nam zrozumieć znaczenia tekstów biblijnych, ich przesłanie oraz wymiar symboliczny. Różne rośliny przedstawione w Biblii ukazują poprzez swoje piękno i doskonałość, nieskończoną potęgę Boga, Jego wszechmoc a zarazem delikatność.

Dla mnie jeden z najpiękniejszych obrazów Boga w Piśmie Świętym to krzew, który Mojżesz ujrzał na pustyni. Jak to możliwe, że krzew się pali, ale się nie spala? Nie niszczy się. To było tak zdumiewające zjawisko, że Mojżesz podszedł, żeby się mu przyjrzeć. Kościół wschodni, szczególnie prawosławny, na podstawie tego obrazu płonącego krzewu stworzył typ ikon, na których Matkę Bożą przedstawia się jako płonący krzew. Dlaczego? Bo jak ten ogień nie niszczył krzewu, tak Bóg niczego nie zniszczył w Maryi, kiedy do niej przyszedł. Te ikony mają pokazywać prawdę o dziewictwie Maryi. Maryja wybrała życie dziewicze, a Bóg chciał mieć z niej Syna, więc uczynił to tak, żeby jej dziewictwa nie zniszczyć.

Na sam koniec spróbujmy zapuścić się w głąb tego cudownego świata roślinności, który malują dla nas wszystkimi barwami tęczy karty Pisma Św. Taki mix wersetów z Biblii:

„Drzewo zasadzone nad płynącą wodą wydaje owoc w swoim czasie-a liście jego nigdy nie wędną. Na innym drzewie, w sadzie, wiszą wonne jabłka miłości. Oto w cieniu jabłoni przysiadła młoda dziewczyna i kosztuje słodkiego owocu. Tam róża rośnie nad strumieniem wody. Opodal strachy na wróble kołyszą się wśród pól melonów. Drzewo jesienne, które już nie wyda owocu, dwa razy uschło i będzie wykarczowane. Robotnicy zakonczyli już winobranie, ale biedak zbiera resztki pozostawionych owoców. Po żętej pszenicy, na ściernisku, ktoś znalazł mandragorę dającą owoce zaczarowanej miłości i zapewniającą płodność kobietom. Maleńkie ziarno gorzycy tak się rozrosło, że stało się wielkim drzewem i ptaki zagnieździły się na jego gałęziach. Wśród kłosów dorodnego zboża pojawił się kąkol, chwast, który bujnie się szerzy. A nad wodą płynącą, wśród zieleni traw nachylają się wierzby rosochate. Na zbutwiałym poszyciu liści z leżącego pnia wyrosła różdżka i wypuściła kolorowy kwiat z jego korzenia. Wśród świeżej zieleni doliny rosną drzewka orzechowe, rozkwita krzew winny i drzewa granatów są już pokryte kwieciami.”

Przypisy

1. D.Forstner.: Świat symboliki chrześcijańskiej: Leksykon. Wyd. Instytut Wydawniczy PAX, W-wa 2001
2. J.Jaworski.: Wybór mów: Kazania swiateczne i okolicznosciowe-św.Augustyn.Akademia Teologii Katolickiej, W-wa 1973
3. W.Kania.: Św. Cyryl Jerozolimski, Katechezy. Wyd. ATK, Warszawa 1973
4. A.M. Komornicka.: Poetyka przypowieści ewangelicznych. Archidiecezjalne Wydawnictwo Łódzkie, Łódź 1992
5. A.M.Komornicka.: Zagadki z Biblii, Tradycji i Kultury chrześcijańskiej. Tom I. Wyd.Michalineum, Marki 2000
6. Ks.L. Misiarczyk.: 1 i 2 Apologia. Dialog z Żydem Tryfonem.Justyn Męczennik. Wyd. Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, W-wa 2012
7. Ks.M. Petera .(red.): Pismo Święte Stary i Nowy Testament.Wyd.Święty Wojciech,Poznań 2009
8. Bp.G.Ryś.: Wiara z lewej prawej i Bożej strony. Wyd.WAM, Kraków 2014
9. <http://www.augustianie.pl/sw-augustyn/sw-augustyn-bibliografia/>
10. <http://biblia.deon.pl>
11. https://pl.wikipedia.org/wiki/Ro%C5%9Bliny_biblijne

Wykaz Skrótów Biblijnych

Stary Testament

ST-Stary Testament

Rdz Księga Rodzaju

Wj Księga Wyjścia

Kpł Księga Kapłańska

Lb Księga Liczb

Pwt Księga Powtórzonego Prawa

Joz Księga Jozuego

Sdz Księga Sędziów

Rt Księga Rut

1Sm 1 Księga Samuela

2Sm 2 Księga Samuela

Prz Księga Przysłów

Koh Księga Koheleeta

Pnp Pieśń nad Pieśniami

Mdr Księga Mądrości

Syr Mądrość Syrachy

Iz Księga Izajasza

Jr Księga Jeremiasza

Lm Lamentacje

1Krl 1 Księga Królewska

2Krl 2 Księga Królewska

1Krn 1 Księga Kronik

2Krn 2 Księga Kronik

Ezd Księga Ezdrasza

Ne Księga Nehemiasza

Tb Księga Tobiasza

Jdt Księga Judyty

Est Księga Estery

1Mch 1 Księga Machabejska

2 Mch 2 Księga Machabejska

Hi Księga Hioba

Ps Księga Psalmów

Ba Księga Barucha

Ez Księga Ezechiela

Dn Księga Daniela

Oz Księga Ozeasza

Jl Księga Joela

Am Księga Amosa

Ab Księga Abdiasza

Jon Księga Jonasza

Mi Księga Micheasza

Na Księga Nahuma

Ha Księga Habakuka

So Księga Sofoniasza

Ag Księga Aggeusza

Za Księga Zachariasza

Mal Księga Malachiasza

NOWY TESTAMENT

NT- Nowy Testament

Mt Ewangelia wg św. Mateusza

Mk Ewangelia wg św. Marka

Łk Ewangelia wg św. Łukasza

J Ewangelia wg św. Jana

Dz Dzieje Apostolskie

Rz Św. Pawła List do Rzymian

1Kor Św. Pawła 1 List do Koryntian

2Kor Św. Pawła 2 List do Koryntian

Ga Św. Pawła List do Galatów

Ef Św. Pawła List do Efezjan

Flp Św. Pawła List do Filipian

Kol Św. Pawła List do Kolosan

1 Tes Św. Pawła 1 List do Tesaloniczan

2Tes Św. Pawła 2 List do Tesaloniczan

1Tm Św. Pawła 1 List do Tymoteusza

2Tm Św. Pawła 2 List do Tymoteusza

Tt Św. Pawła List do Tytusa

Flm Św. Pawła List do Filemona

Hbr List do Hebrajczyków

Jkb List św. Jakuba

1P 1 List św. Piotra

2P 2 List św. Piotra

1J 1 List św. Jana

2J 2 List św. Jana

3J 3 List św. Jana

Jud List św. Judy

Ap Apokalipsa św. Jana

Załącznik:

1. Do jakiego krzewu porównuje się sam Pan Jezus?
2. Z czego żołnierze rzymscy upletli koronę na głowę Jezusa?
3. O kim mówi Pan Jezus wypowiadając te słowa: „ Coście wyszli oglądać na pustyni? Trzcinę kołyszącą się na wietrze?” (**Mt 11,7** lub por. **Łk 7,24**)
4. Który z kwiatów w Piśmie Świętym jest symbolem czystości, niewinności, dziewictwa? Przedstawia go jeden z witraży u św. Andrzeja Boboli. Jeśli wiesz, który to witraż opisz, krótko co przedstawia?
5. Jakie gałązki niósł tłum witający Jezusa wjeżdżającego do Jerozolimy?
6. Jaki rodzaj kwiatostanu pojawił się w proroczym śnie faraona Egiptu o 7 latach tłustych i 7 latach chudych?
7. Jakie drzewo nazywano w Starym Testamencie „ Chlubą Libanu”?
8. Z jaką gałązką w dzióbku gołębica wróciła do Arki Noego?
9. Na jakie drzewo wdrapał się Zacheusz by zobaczyć przechodzącego Jezusa?
10. Pod jakimi drzewami ukazał się Pan Bóg Abrahamowi, by mu oznajmić, że będzie miał syna z Sarą?

GATUNKI ROŚLIN BIBLIJNYCH

- [Acacia tortilis](#)
- [Akant syryjski](#) (*Acanthus hirsutus* subsp. *syriacus*)
- [Alhagi maurorum](#)
- [Aloes sokotrzański](#) (*Aloe succotrina*)
- [Aloes zwyczajny](#) (*Aloe vera*)
- [Ambrowiec wschodni](#) (*Liquidambar orientalis*)
- [Anabasis articulata](#)
- [Aquilaria malaccensis](#)
- [Arbuz kolokwinta](#) (*Citrullus colocynthis*)
- [Arbuz zwyczajny](#) (*Citrullus lanatus*)
- [Artemisia herba-alba](#)
- [Artemisia judaica](#)
- [Astracantha bethlehemitica](#)
- [Aucklandia lappa](#)
- [Balsamowiec mirra](#) (*Commiphora habessinica*)
- [Balsamowiec właściwy](#) (*Commiphora gileadensis*)
- [Bawełna indyjska](#) (*Gossypium herbaceum*)
- [Bluszcz pospolity](#) (*Hedera helix*)
- [Boswellia papyrifera](#)
- [Boswellia serrata](#)
- [Bób](#) (*Vicia faba*)
- [Bukszan wieczniezielony](#) (*Buxus sempervirens*)
- [Calicotome villosa](#)
- [Dąb tabor](#) (*Quercus ithaburensis*)
- [Dwukolczak śródziemnomorski](#) (*Paliurus spina-christi*)
- [Dziewanna synajska](#) (*Verbascum sinaiticum*)
- [Faidherbia albida](#)
- [Figowiec pospolity](#) (*Ficus carica*)
- [Figowiec sykomora](#) (*Ficus sycomorus*)
- [Gązewnik akacjowy](#) (*Plicosepalus acaciae*)
- [Głowaczek syryjski](#) (*Cephalaria syriaca*)
- [Gundelia tournefortii](#)
- [Haloxylon salicornicum](#)
- [Haloxylon scoparium](#)
- [Jabłoń dzika](#) (*Malus sylvestris*)
- [Cebula zwyczajna](#) (*Allium cepa*)
- [Cedr libański](#) (*Cedrus libani*)
- [Chaber gwieździsty](#) (*Centaurea iberica*)
- [Cibora papirusowa](#) (*Cyperus papyrus*)
- [Cichorium pumilum](#)
- [Cistanche tubulosa](#)
- [Ciecierzycza pospolita](#) (*Cicer arietinum*)
- [Commiphora africana](#)
- [Commiphora kataf](#)
- [Commiphora myrrha](#)
- [Cykoria podróżnik](#) (*Cichorium intybus*)
- [Cynamonowiec cejloński](#) (*Cinnamomum verum*)
- [Cynamonowiec wonny](#) (*Cinnamomum cassia*)
- [Cynomorium szkarłatne](#) (*Cynomorium coccineum*)
- [Cyprys wiecznie zielony](#) (*Cupressus sempervirens*)
- [Cypryk czteroklapowy](#) (*Tetraclinis articulata*)
- [Cytron](#) (*Citrus medica*)
- [Czarnuszka siewna](#) (*Nigella sativa*)
- [Czosnek pospolity](#) (*Allium sativum*)
- [Czystek kretański](#) (*Cistanche cretica*)
- [Czystek szary](#) (*Cistus × incanus*)
- [Czystek wawrzynolistny](#) (*Cistus laurifolius*)
- [Daktylowiec właściwy](#) (*Phoenix dactylifera*)
- [Dalbergia czarnodrzew](#) (*Dalbergia melanoxylon*)
- [Dąb skalny](#) (*Quercus coccifera*)
- [Głożyna afrykańska](#) (*Ziziphus lotus*)
- [Głożyna cierni Chrystusa](#) (*Ziziphus spina-christi*)
- [Gorczyca biała](#) (*Sinapis alba*)
- [Gorczyca czarna](#) (*Brassica nigra*)
- [Gorczyca polna](#) (*Sinapis arvensis*)
- [Granat właściwy](#) (*Punica granatum*)
- [Grzybienie białe](#) (*Nymphaea alba*)
- [Grzybienie błękitne](#) (*Nymphaea nouchali* var. *caerulea*)
- [Grzybienie egipskie](#) (*Nymphaea lotus*)
- [Hyoscyamus muticus](#)
- [Hurma hebanowa](#) (*Diospyros ebenum*)
- [Jałowiec fenicki](#) (*Juniperus phoenicea*)

- [Jałowiec grecki](#) (*Juniperus excelsa*)
- [Janowiec retam](#) (*Reichardia tingitana*)
- [Jaskier azjatycki](#) (*Ranunculus asiaticus*)
- [Jesion syryjski](#) (*Fraxinus syriaca*)
- [Jeżyna krwista](#) (*Rubus sanctus*)
- [Jęczmień dwurzędowy](#) (*Hordeum distichon*)
- [Jęczmień zwyczajny](#) (*Hordeum vulgare*)
- [Jodła syryjska](#) (*Abies cilicica*)
- [Judaszowiec południowy](#) (*Cercis siliquastrum*)
- [Kadzidła Cartera](#) (*Boswellia sacra*)
- [Kalina wiecznie zielona](#) (*Viburnum tinus*)
- [Kapary cierniste](#) (*Capparis spinosa*)
- [Kąkol polny](#) (*Agrostemma githago*)
- [Kmin rzymski](#) (*Cuminum cyminum*)
- [Kolcowój europejski](#) (*Lycium europaeum*)
- [Kolendra siewna](#) (*Coriandrum sativum*)
- [Kolibto egipskie](#) (*Balanites aegyptiaca*)
- [Koper ogrodowy](#) (*Anethum graveolens*)
- [Kosaciec żółty](#) (*Iris pseudacorus*)
- [Kozieradka pospolita](#) (*Trigonella foenum-graecum*)
- [Krwiściąg ciernisty](#) (*Sarcopoterium spinosum*)
- [Lasecznica trzcinowata](#) (*Arundo donax*)
- [Lawsonia bezbronna](#) (*Lawsonia intermis*)
- [Lebiodka syryjska](#) (*Origanum syriacum*)
- [Len zwyczajny](#) (*Linum usitatissimum*)
- [Lilia biała](#) (*Lilium candidum*)
- [Lulek złoty](#) (*Hyoscyamus aureus*)
- [Łączeń baldaszkowy](#) (*Butomus umbellatus*)
- [Łoboda solniskowa](#) (*Atriplex halimus*)
- [Mak polny](#) (*Papaver rhoeas*)
- [Malwa figolistna](#) (*Alcea setosa*)
- [Mandragora lekarska](#) (*Mandragora officinarum*)
- [Marzana barwierska](#) (*Rubia tinctorium*)
- [Mięta długolistna](#) (*Mentha longifolia*)
- [Migdałowiec pospolity](#) (*Prunus dulcis*)
- [Mikołajek kreteński](#) (*Eryngium creticum*)
- [Mirt zwyczajny](#) (*Myrtus communis*)
- [Mlecz zwyczajny](#) (*Sonchus oleraceus*)
- [Mleczara wyniosła](#) (*Calotropis procera*)
- [Mniszek pospolity](#) (*Taraxacum campylodes*)
- [Morela pospolita](#) (*Prunus armeniaca*)
- [Morwa czarna](#) (*Morus nigra*)
- [Nardostachys jatamansi](#)
- [Narcyz wielokwiatowy](#) (*Narcissus tazetta*)
- [Notobasis syryjski](#) (*Notobasis syriaca*)
- [Ochradenus jagodowy](#) (*Ochradenus baccatus*)
- [Ocieret jeziorny](#) (*Scirpus lacustris*)
- [Ogórek melon](#) (*Cucumis melo*)
- [Oleander pospolity](#) (*Nerium oleander*)
- [Oliwka europejska](#) (*Olea europaea*)
- [Orzech włoski](#) (*Juglans regia*)
- [Ostropest plamisty](#) (*Silybum marianum*)
- [Ostryż długi](#) (*Curcuma longa*)
- [Palczatka imbirowa](#) (*Cymbopogon martini*)
- [Palczatka wełnista](#) (*Cymbopogon schoenanthus*)
- [Pałka szerokolistna](#) (*Typha latifolia*)
- [Pankracjum nadmorskie](#) (*Panocratium maritimum*)
- [Parolist krzacasty](#) (*Zygophyllum dumosum*)
- [Pistacja atlantycka](#) (*Pistacia atlantica*)
- [Pistacja kleista](#) (*Pistacia lentiscus*)
- [Pistacja palestyńska](#) (*Pistacia palaestina*)
- [Pistacja właściwa](#) (*Pistacia vera*)
- [Platan wschodni](#) (*Platanus orientalis*)
- [Pokrzywa kuleczkowata](#) (*Urtica pilulifera*)
- [Pokrzywa zwyczajna](#) (*Urtica urens*)
- [Por](#) (*Allium porrum*)
- [Portulaka pospolita](#) (*Portulaca oleracea*)
- [Proso zwyczajne](#) (*Panicum miliaceum*)
- [Przegorzan kulisty](#) (*Echinops sphaerocephalus*)
- [Psianka szara](#) (*Solanum incanum*)
- [Pszemica płaskurka](#) (*Triticum dicoccon*)
- [Pszemica twarda](#) (*Triticum durum*)

- [Pszenica zwyczajna](#) (*Triticum aestivum*)
- [Pterokarpus sandałowy](#) (*Pterocarpus santalinus*)
- [Rącznik pospolity](#) (*Ricinus communis*)
- [Reichardia tingitana](#)
- [Rokietta siewna](#) (*Eruca sativa*)
- [Róża dzika](#) (*Rosa canina*)
- [Róża fenicka](#) (*Rosa phoenicia*)
- [Rumian palestyński](#) (*Cota palaestina*)
- [Ruta chalepensis](#)
- [Ruta zwyczajna](#) (*Ruta graveolens*)
- [Saksauł biały](#) (*Haloxylon persicum*)
- [Sałata siewna](#) (*Lactuca sativa*)
- [Scolymus hispanicus](#)
- [Scolymus maculatus](#)
- [Senna alexandrina](#)
- [Sit morski](#) (*Juncus maritimus*)
- [Soczewica jadalna](#) (*Lens culinaris*)
- [Sodówka palestyńska](#) (*Suaeda palaestina*)
- [Solanka bezbronna](#) (*Salsola inermis*)
- [Solanka kolczysta](#) (*Salsola kali*)
- [Soliród krzaczasty](#) (*Sarcocornia fruticosa*)
- [Sorgo dwubarwne](#) (*Sorghum bicolor*)
- [Sosna alepska](#) (*Pinus halepensis*)
- [Sosna kalabryjska](#) (*Pinus brutia*)
- [Sosna pinia](#) (*Pinus pinea*)
- [Styrak lekarski](#) (*Styrax officinalis*)
- [Szafran uprawny](#) (*Crocus sativus*)
- [Szakłak palestyński](#) (*Rhamnus palaestina*)
- [Szałwia judejska](#) (*Salvia judaica*)
- [Szarańczyn strąkowy](#) (*Ceratonia siliqua*)
- [Szczwół plamisty](#) (*Conium maculatum*)
- [Śláz dziki](#) (*Malva sylvestris*)
- [Śláz nicejski](#) (*Malva nicaensis*)
- [Śniedek baldaszkowaty](#) (*Ornithogalum umbellatum*)
- [Śniedek narboński](#) (*Ornithogalum narbonense*)
- [Tamarix mannifera](#)
- [Tamaryszek bezlistny](#) (*Tamarix aphylla*)
- [Tatarak zwyczajny](#) (*Acorus calamus*)
- [Thymelaea hirsuta](#)
- [Topola biała](#) (*Populus alba*)
- [Topola eufracka](#) (*Populus euphratica*)
- [Traganek gumodajny](#) (*Astracantha gummifera*)
- [Trzcina pospolita](#) (*Phragmites australis*)
- [Tulipa agenensis](#)
- [Tulipan górski](#) (*Tulipa montana*)
- [Tykwa pospolita](#) (*Lagenaria siceraria*)
- [Typha domingensis](#)
- [Ulmus canescens](#)
- [Urginia morska](#) (*Drimia maritima*)
- [Wawrzyn szlachetny](#) (*Laurus nobilis*)
- [Wierzba biała](#) (*Salix alba*)
- [Wierzba ostrolistna](#) (*Salix acmophylla*)
- [Winorośl właściwa](#) (*Vitis vinifera*)
- [Zapaliczka galbanowa](#) (*Ferula galbaniflua*)
- [Zawilec wieńcowy](#) (*Anemone coronaria*)
- [Zilla spinosa](#)
- [Złocięń wieńcowy](#) (*Glebionis coronaria*)
- [Zostera morska](#) (*Zostera marina*)
- [Życica roczna](#) (*Lolium temulentum*)

